

Ελευθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 68
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 80 — ΔΡΙΘΜΟΣ 20

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ : Σκαστοί...
Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ : Μνημεία
Φ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ : Τα μεταπολεμικά προβλήματα
ΜΑΤΚΑ ΦΟΥΤ : Η δίκη του Μουσσαλίνη
ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ : Ξεκινώντας
Τ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ : Η «καλή εποχή»
ΓΙΩΡΓΗ ΤΖΙΝΗ : «Αρμπάιτερ»

ΘΑΝ. ΦΩΤΙΑΔΗ, ΚΩΣΤΑ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ : Ποίηματα
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
Γ. ΜΑΓΚΑΙΒΕΡΑ : Η αποστολή του συγγραφέα
ΣΤΡΑΤΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ : Δημοκρατία και λαϊκή παιδεία
ΜΑΡΙΑΣ ΦΑΛΑΓΓΑ, ΜΗΤΣΟΥ ΛΥΓΙΖΟΥ : Ποίηση

Α. ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ : Άγριοι σταυροί
ΒΑΣ. ΡΩΤΑ : Ο αγώνας στα ελληνικά βουνά
ΛΕΩΝΙΔΑ ΛΕΟΝΩΦ : Α. Τσέχωφ
ΝΙΚΟΛΑΪ ΤΙΧΟΝΩΦ : Η πολιτορχία του Λένιν-γκραντ
Ν. ΚΑΡΓΑΗ, Γ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗ : Κριτική
Γ. ΒΑΛΕΤΑ : Αντώνης Κορωνιός

ΣΚΑΣΤΟΙ...

Του Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ

Πέρ' από τους μεγάλους δρόμους και πίσω από τους τοίχους μιας βασανισμένης πόλης, ή μαγεία στεφανώνει τους μακρινούς ορίζοντες... Πράσινα δέντρα σ' ολόπρασινες πλαγιές, κορφοβλες και βουνοκορφές, που γνέφουνε ασάλευτες, στο γαλάζιο φόντο τ' ουρανού, θάλασσες γαλανές, που σιογοψιθυρίζουν σε γιαιούδες δαντελωτούς, αέρινα ησάκια κοιμισμένα στα κύματα. Μυστικά μας έρχονται τα μηνύματά τους από μακριά — Έλάτε! — παράξενα μηνύματα, που στέλνουν φίλοι λεύτεροι στους σκλάβους κάποιας φυλακής... «Τό σκάμε;» 'Απόψε Σαββατόβραδο, Κυριακή όλη μέρα, Δευτέρα πρωί — ολόκληρη ζωή σε λίγες ώρες...

Ξεκινούνε! Ένας κόσμος ανάκατος. Κοντά παντελονάκια! Πρόσωπα γελαστά! Δέματα στα χέρια,μπογαλάκια, δίχτυα, βαλιτζάκια, γυλιό στην πλάτη, ένα μπαστούνι, μιά φυσαρμόνικα, φωνές ανάκατες, χαμόγελα και γέλια δυνατά, άσπείρα και χειροναμίες... 'Η Χαρά! Ένας εξαλλος κόσμος που φεύγει, φεύγει... Είναι οί σκαστοί! Δραπέτες όλοι της πολιτείας του μόχτου, άφρονισμένοι της βιοπάλης, που ξεκίνησαν μέσα στη χαρά! Πόσο χαιρόνται, που γέλασαν το δεσμοφύλακά τους! Γυμνώνονται στο γιαλό και βουτάν στη θάλασσα! 'Από κάποιο βράχο άγναντεύουνε μακριά! Στο βουνό ξαπλώνουν... Μιά φωτιά! Ένα τραγούδι... Πρόχειρο φαί! Πεύκο κι' ουρανός! Μιά κουβέρτα... Σε μιάν άπόμερη γωνιά μιά μυστική άγάπη που την ξαίρει όλη ή συντροφιά και πιο πέρα κάποιιο «σαγαγείς» που λένε τραγούδια της λευτεριάς.

'Αντάμωμα θείο της Λευτεριάς και του Έρωτα... 'Η νύχτα φέρνει τ' άστρα μαζί της και σέρνει τό μαντύα του Γαλαξία στην αίθέρια φούστα της. Μυστικές ζωές πλανιώνται στο σκοτάδι κι' άνοίγουν κόρφοι τροφαντοί της χαράς και του δνείρου... Χαιρόνται τα μάτια, ξαστερώνει ό νοός, αλαφρώνει ή ψυχή κι' ό ύπνος παίζει με τον ύπνο σ' έναν ύπνο λαφιαστό... Μιά νύχτα, που περνάει! Κι' ή δεύτερη τό ίδιο! Άύριο, άλίμονο, είναι Δευτέρα... 'Ο δεσμοφύλακας, που κοιμάται, άύριο θα ξυπνήσει... Και τρέχουν όλοι ξημερώματα να δώσουν τό παρόν στο προσκλητήριο της δουλειάς... 'Όλο αυτό ήταν άπειρο...

ΜΝΗΜΕΙΑ

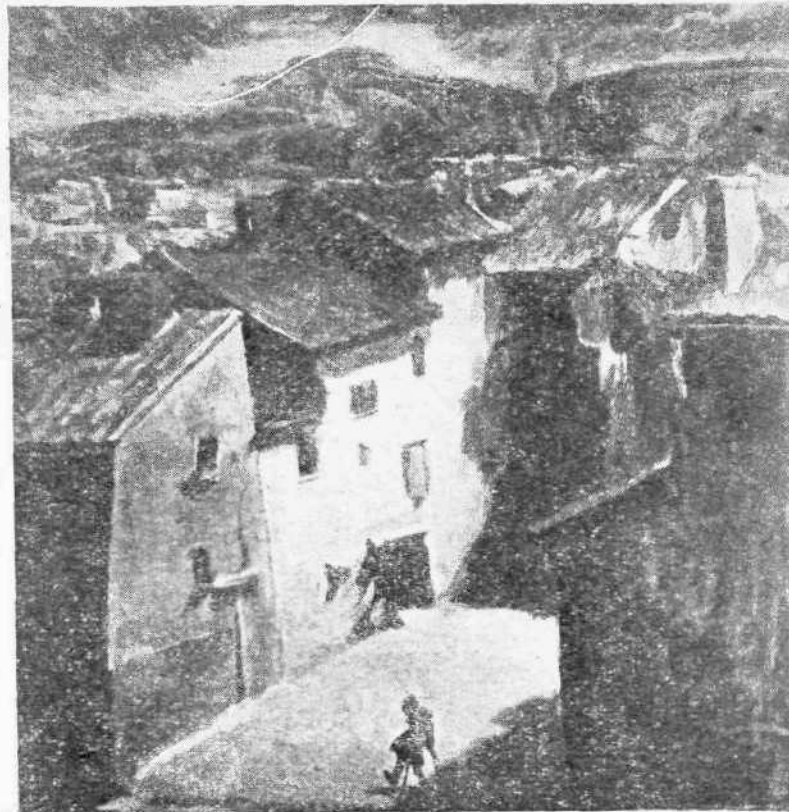
Του Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

'Ο τόπος αυτός που λέγεται 'Ελλάδα έχει μιά ιστορία που άπλώνεται στο μάκρος χιλιάδων χρόνων. 'Ο λαός που τόν κατοικεί δοκιμάστηκε σκληρά στην ιστορική του πορεία. 'Ατέλειωτοι είναι οι αγώνες του κι' οι θυσίες του άμέτρητες για να κρατηθεί στη ζωή. 'Ο κίνδυνος του άφανισμού από τους βαρβάρους τόν άπειλησε όχι λίγες φορές. 'Όμως έζησε.

'Αλλά δεν είναι μονάχα τό γεγονός ότι έζησε. 'Η πορεία του μέσα στην ιστορία, με άνόδους και καθόδους, με άκμή και με ξεπεσμούς, σημαδεύεται από τη δόξα. Δεν επέρασε σε λαός στείρος ανάμεσα στο ανθρώπινο σύνολο της οικουμένης γής. 'Ο λαός έτούτος έδωσε και έδωσε πολλά στην ανθρωπότητα. 'Ο άρχαίος πολιτισμός του παραμένει και σήμερα τό κλασικό πρότυπο άπ' όπου οι σύγχρονοι άνθρωποι άντλούν, σαν από άστέρητη πηγή ζωής. 'Αντλήσαμε πολλά, έμάθαμε πολλά. Μά περισσότερο άπ' όλα και πάνω άπ' όλα διδαχτήκαμε τό σεβασμό στην έννοια του ανθρώπου και στο ιδανικό της λευτεριάς.

'Ό,τι λάτρεψε κι' ό,τι θέλησε να ύμνησει ό λαός έτούτος από τα παλιά χρόνια τό παράδωσε στους ανθρώπους και στους αιώνες με τό Μνημεία του. Πρώτα, ύπηρετήσε την έσωτερική, την ψυχική του ανάγκη. Μέσα εκεί, ύπηρεξε τό ήθικό χρέος και τό καλλιτεχνικό αίτημα. 'Επειτα, διαλαλούσε στον κόσμο τη δόξα του. Στάθηκαν πρόσωπα μεγάλα που πάλαψαν υπεράνθρωπα για τό καλό και την προκοπή της 'Ελλάδας όπως στάθηκαν και τόπο όπου ή αιματινή σπονδή του λαού στον πόλεμο κατά των βαρβάρων, έσωσε την 'Ελλάδα.

Τά μνημεία σε πρόσωπα, σε πράξεις και σε τόπους ιστορικούς (Συνέχεια στη σελίδα 2)

Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ : «Γαλλικό χωριό».

Χρονικά

ΑΥΤΟΥ ΜΑΣ ΚΑΤΑΝΤΗΣΑΝ!

Ός τη στιγμή που γράφουμε τό σημείωμά μας αυτό κλήθηκαν στη συνδιάσκεψη των ύπουργών των έξωτερικών των πέντε μεγάλων δυνάμεων, που συζητεί στο Λονδίνο τους όρους της ειρήνης με την 'Ιταλία, ή Γιουγκοσλαβία, ή Αύστραλία, ή Νέα Ζηλανδία, ή Καναδάς, ή Νοτιοαφρικανική Ένωση, οι 'Ινδίες, ή Πολωνία, ή Ούκρανία κι' ή Λευκορωσία. 'Η 'Ελλάδα, που πρώτη αυτή νίκησε την 'Ιταλία, δεν είχε ακόμα κληθεί. Θά έπρεπε να της είχε δοθεί ή πιο τιμητική θέση. Θά έπρεπε... 'Αλλά μάς κυβερνούν οι «ύπερεθνικιστές»! Μάς έφεραν σε τέτοιο εθνικό κατάντημα και μάς έρριξαν σε τέτοια διεθνή άνυποληψία, που κανείς πιά δε μάς λογαριάζει. Τους μικρούς που έχουνε τιμή, τους έχτιμούν, μά κανείς ποτέ δε λογαριάζει τους λακέδες. Κι' αυτού μάς κατάντησαν οι περίφημοι «ύπερεθνικιστές» μας.

ΟΙ ΠΑΡΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Σήμερα που αρχίζουν 470 ιδιωτικά σχολεία με 40.500 μαθητές μπαίνουν με όξυτητα τα προβλήματα των ιδιωτικών καθηγητών και δασκάλων. Προβλήματα που δείχνουν πραγματικά την κρατική έγκατάλειψη και την ιδιωτική εκμετάλλευση.

Οί πολύπαθοι αυτοί εργάτες της Παιδείας δε μπόρεσαν να λύσουν τα πιο άναφαίρετα δικαιώματά τους.

Ότε συντάξιμη είναι ή ύπηρεσία τους, ούτε έχουν κάποια κατοχύρωση της θέσης τους. 'Ετσι εκτεθειμένοι στην άθαιρεσία και στο έλεος του λυκειάρχη, χωρίς προστασία και έξασφάλιση για τό σήμερα, χωρίς καμιάν έλπίδα για τό αύριο, ζούνε στην πιο θλιβερή και καταπιεστική άθεβαιότητα.

Κι' όμως, ενώ κανένα δικαίωμα δεν έχουν είναι φορτωμένοι με πολλές ύποχρεώσεις από τό νόμο. Για να διορισθούν πρέπει να έχουν τα ίδια προσόντα με τους συναδέλφους τους των δημοσίων σχολείων, κι' ακόμα την εργασία τους την παρακολουθεί και την έλέγχει τό 'Υπουργείο με έπιθεωρητές του.

Οί ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί λειτουργοί είναι δυό χιλιάδες κι' είναι γενική ή όμολογία, ότι πρό-

κεται για τὰ πὸ δυναμικὰ στοιχεῖα τοῦ Κλάδου. Πρέπει λοιπὸν τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας νὰ ἐνδιαφερθεῖ καὶ μὲ στοργὴ νὰ κατοχυρώσει τὴ θέση τους καὶ νὰ κάνει συντάξιμη τὴν ὑπηρεσίαν τους.

Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα ἀκαταμέτρητα δεινὰ, ὁ χειμῶνας ποὺ ἐρχεται ἀπειλεῖ καὶ ἕναν ὀλόκληρο κόσμο: τοὺς ἠθοποιούς, τοὺς τεχνίτες τοῦ θεάτρου, ποὺ κινδυνεύουν νὰ μείνουν χωρὶς δουλειὰ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει θέατρο γιὰ νὰ στεγασθοῦν. Οἱ κινηματογράφοι ξεχειλίζουν καὶ κατακτῆσανε τὰ πάντα. Τὸ σοβαρὸν μᾶς θέατρο βρίσκεται σὲ κίνδυνον! Τὸ πρόσβαν οἱ ὑπεύθυνοι; Τὶ μέτρα λάβαν; Καὶ τὸ προεδρεῖο τοῦ Σωματείου Ἡθοποιῶν καὶ ἡ Ἐταιρεία Θεατρικῶν Συγγραφέων τὶ διαβήματα ἔκαναν;

Ἄπ' ὅτι ξαίρουμε, μὲ τρεῖς ἑκατομμύρια πρὸς, (ἐκτός τοῦ Κρατικοῦ) πρόκειται νὰ δουλεύουν στὴν Ἀθήνα τὸν προσεχῆ χειμῶνα...

Οἱ ἄλλοι θὰ πρέπει νὰ φύγουν στὴν ἐπαρχία ἢ νὰ διαλυθοῦν. Τὸ πρῶμα ἀφορᾷ, βέβαια, πρῶτα τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θεάτρου ποὺ θὰ στερηθοῦν τὸ ψωμί τους, ἀλλὰ ἀπειλεῖ συγχρόνως καὶ ὀλόκληρο τὸ μέλλον τῆς θεατρικῆς μας τέχνης. Ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, τὸν πρῶτο εἰρηνικὸ τῆς χειμῶνα, θὰ τὸν περάσει μὲ τὴ θεατρικὴ τῆς κίνηση μειωμένη ὅσο ποτέ. Ὅσο οὐτὲ σὰ μαῦρα χρόνια τῆς Κατοχῆς!

ΠΕΡΙΦΡΟΥΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

Καταστρέφθηκαν τὰ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλια, ποὺ ἕνας ἐκδοτικός οἶκος κυκλοφόρησε στὴ δημοτικὴ, μὲ τὴ δικαιολογία πὸς ἡ μετάφραση αὐτῆ ἔγινε κατὰ παράφραση τοῦ ἀρθροῦ 2 τοῦ Συντάγματος.

Δὲν μπορεῖ κανεὶς παρὰ νὰ χρεῖ μὲ τὴν εὐαισθησία ποὺ δεῖχνει τὸ σημερινὸ κράτος, γιὰ τὴν περιφρούρηση τοῦ Συντάγματος. Αὐτὸ θὰ πῶ δημοκρατία! Τώρα ἂν τόσες καὶ τόσες ἄλλες διατάξεις τοῦ Συντάγματος ριχνοῦν στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων αὐτῆ ἐννοια μὴ ἀλλῆ ὑπόθεση. Φτάνει ποὺ ἡ καλὴ ἀρχὴ ἔγινε... ἀπὸ τὴ δημοτικὴ μᾶς γλῶσσα!

Ο ΣΩΛΩΜΟΣ ΣΤΑ ΓΑΛΙΚΑ

Χαιριζόμενος σὺν ἕνα βασίλειο λογοτεχνικῶν ἔργων τῆς γαλλικῆς μετάφρασης τοῦ Σωλομοῦ, ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὴν ἐβδομάδα καὶ ποὺ ἀποτελεῖ μὲν ἀπὸ τὴς πὸ ἀφελῆς ἀποδείξεις ὅτι οἱ ἑλληνογαλλικοὶ πνευματικοὶ δεσμοὶ παίρουν καθὲς μέρα καὶ περισσότερὴν εὐρύτητα.

Ὁ πρόλογος κ' ἡ μετάφραση τῆς ἐπιλογῆς τοῦ Σωλομικοῦ ἔργου ἀπελύνθη ἀπὸ τὸν κ. Robert Lesvague, καὶ λέμε ἀδίσταχτα πᾶς γιὰ πρῶτὴ φορὰ γίνεται στὴ γαλλικὴ γλῶσσα μὴ παρομοία παρουσίαση ποιητικῆς δημοσιογραφίας, μὲ τὴν ἐπιφάνεια καὶ στοργῆν. Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Lesvague φαίνεται ὅτι, μὲ τὴν περιφάνειαν τῆς ἐργασίας του, ἀνάγει σὺν τῶν φιλομαέων ἐξέλιξις ποὺ ἀγαπᾶται τῆς πνευματικῆς δόξης τῆς πατρίδος μας, νοιώσανε τὴν παγκόσμια σημασία τους καὶ ζητήσανε νὰ τῆς γνωρίσουν οὗτος συμπατριώτες τους.

Σημειώσαμε πᾶς τὸ βιβλίον «Solomon» ἀποτελεῖ τὸν πρῶτο τόμο μίας σειράς πὸς ἐτοιμάζει τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο Ἀθηνῶν καὶ τὸ κυκλοφόρησε ἡ ἐκδοτικὴ ἔταιρία «Γκαρσ».

ΚΑΛΩΣ ΟΡΙΣΤΑΤΕ!

Τὴν περασμένη ἐβδομάδα ἐφτάσαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ τρεῖς μεγάλες φυσιογνωμίες τοῦ τόπου μας: ὁ Κοτζιάς, ὁ Δημητράτος κ' ὁ περιβόητος Διάκος, ποὺ διέφυγε κ' αὐτὸν ἀκόμα τὸ Μιτράξ.

Μία καθημερινὴ ἐφημερίδα σὲ ἀρθροῖδιό της εὐχεται στὸν Κοτζιά «νὰ τοῦ δοθεῖ σύντομα ἡ εὐκαιρία νὰ συνεχίσει τὸ ἔργον του».

Πραγματικὰ, ποῖος δὲν νοσταλγεῖ τὴν 4η Αὐγούστου, τὴν ὑπέροχη ἐκείνη ἐποχὴ τοῦ τρίτου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὶ ἀξέχαστα χρόνια. Ρετινόλαδα, πάγοι, ἐξορία. Πραγματικὴ ἠλιθία ἐλευθερία! Τὸ ἀληθινὸ τῆς νόημα. Κανεὶς δὲν τολμοῦσε νὰ μιλήσει. Ὅχι παίζουμε!

Ἡ μόνη ἀπορία μᾶς εἶναι: Ἐίμαστε τάχα ἐμεῖς, τὰ ἐφτά ἑκατομμύρια τῶν Ἑλλήνων τόσο ἠλιθοί, ποὺ νὰ νομίζουν μερικοὶ ἀνθρώποι πᾶς αἰῶνα θὰ χοροπηδοῦμε κατὰ τὸ χαθὰ τους; Δὲ ντρέπονται νὰ μᾶς μιλᾶν γιὰ δημοκρατία, δταν φέρνουν πίσω τὰ πρωτοπαλληκάρια τῆς 4ης Αὐγούστου, ἐνῶ στὴ Μέση Ἀνατολῇ ὑπάρχουν οἱ στρατόπεδα συγκέντρωσης χιλιάδες ἀξιομαθικοὶ, στρατιῶτες καὶ ναῦτες, ποὺ τὸ μόνο τους ἔγκλημα εἶναι ὁ δημοκρατισμὸς τους; Κ' ἔπειτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἔχουν τὴν ἀφέλεια νὰ πιστεύουν, πᾶς πρόκειται νὰ τοὺς... πιστέψουμε!

ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΑΡΘΡΩΝ

Στὸ σημερινὸ φύλλο τελειώνει ἡ σειρά τῶν ἀρθρων τοῦ ποιητῆ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ γύρω στὰ σημερινὰ ἔθνη καὶ πνευματικὰ μας προβλήματα. Τὰ ἑξῆς ἑλευθερά Γράμματα ποὺ τάξανε σὰ σκοπὸ τους τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀγῶνα γιὰ τὴν νεοελληνικὴ ἀναγέννηση καὶ ἀνοδηγοῦργια εἶναι περήφανα γιὰ τὴν δημοσιοποίησιν τὰ ἀρθρα αὐτὰ μέσα ἀπὸ τὰ ὅποια ἐκπρόσανε τόσες δημοιοιργικὲς προτάσεις γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ. Κάθε γόνιμη συζήτηση γύρω στὴν πνευματικὴ μας ἀναγέννηση θὰ βρεῖ καλοδεχούμενη φιλοξενία στὶς σελίδες μᾶς.

ΕΝΑΣ ΦΟΡΟΣ

Ἐνῶ πρὶν τὸν πόλεμο ὁ φόρος γιὰ τὸ δραματικὸ θέατρο ἦταν 11% τώρα φτάνει τὰ 33%! Ἡ φορολογία αὐτῆ, ποὺ καταντᾷ δημοτικὴ, φέρνει σ' ἕνα πραγματικὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο τὸ θέατρο τοῦ τόπου μας. Παρουσιάζεται ἔτσι τὸ Κράτος σὰν ὁ κύριος ἐχθρὸς τοῦ θεάτρου, ἐνῶ θὰ πρέπει νὰ ἦταν ὁ πρῶτος βοηθὸς του.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ εἶναι φανερὸ πᾶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσει. Τὸ Σωματεῖο τῶν Ἡθοποιῶν, ἡ Ἐταιρία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων κ' οἱ ἐπιχειρηματίες τῶν θεάτρων εἶναι ἀπαράτητο νὰ συντονίσουν τὰ διαδήματά τους, γιὰ νὰ ἐπανέλθει ὁ θεατρικὸς φόρος στὰ λογικὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα.

Θὰ ἔπρεπε ἐπίσης νὰ προβλεφθεῖ διατάξη γιὰ μιά ἀκόμα μεγαλύτερη ἐλάττωσις τοῦ φόρου, στὶς περιπτώσεις ποὺ παίζονται ἑλληνικὰ ἔργα. Ἐτσι μόνον, θὰ προστατευθεῖ ἡ ντόπια δραματικὴ παραγωγή, ποὺ τὴ συντανανίσκει τὰ τώρα ἀθέμιτα ἢ ξένη, καθὼς οἱ θεατρῶνες δὲν πληρώνουν οὐδὲν τίποτα γιὰ τὰ ξένα ἔργα ποὺ ἀνεβάθρουν, ἐνῶ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ καταβάλλουν ποσοστὰ.

ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

Αὐτὴ τὴ βδομάδα ἀνοίξαν τὰ σχολεῖα. Τὸ σχολικὸ δράμα παρουσιάζεται μισοστὰ σὰ μάτια μας ὅτι ὅλη τὴν οπαρταχτικὴ γυμναστική. Πουθενά ἄλλο δὲ θὰ ζήσει σ' ἄλλῃ τῆς τῆς τραγωδίας τῆς ἐκείνης τῆς καταστροφῆς, τῆς ἀδολοχίας, τῆς κρατικῆς ἀπορροφῆς, τῆς ὀργανωτικῆς κατάντιας. Ποιοὶ παίρνουν τὸ σχολικὸ μᾶς δράμα; Ποιοὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ

ΜΝΗΜΕΙΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

σκέπασαν καὶ καταστόλισαν τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γῆ. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα δὲν εἶνε παρὰ ἕνα ἐπιβλητικὸ λαμπροστολιστὸ Μνημεῖο. Ἐτσι τίμησε κ' ἔτσι τιμήθηκε στους αἰῶνες.

Καὶ ἡ ἱστορία συνεχίστηκε. Πέρα καὶ ὄθω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ Βυζαντινὸ Μεσαίωνα ποὺ ἀποσκέπασε σημαντικὰ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση—πᾶσι κ' ὁ ἀνθρώπος πᾶσι κ' ἡ λευτεριά—οἱ νεώτεροι σταθμοὶ στὴν ἑλληνικὴ πορεία πάλι δόξασαν πρόσωπα καὶ πάλι δόξασαν τόπους. Ἡ ἴδια γῆ χάριξε τὸν ἴδιο λαὸ ποὺ ὀρηκτικὰ σηκώθηκε κ' ἀποτίναξε τὴ σκλαβία του καὶ ξανακέρδησε τὴ χαμένη λευτεριά. Ὁ σταθμὸς αὐτὸς εἶνε τὸ 1821. Ἄλλῃ μιά φορὰ—κ' ἀλίμονο, ὄχι τὴν τελευταία—ὁ ἴδιος τόπος ποτίστηκε μὲ αἷμα κ' ὁ ἰδανικὸς ἀγῶνας ἀγίασε τὰ χῶματά του. Ἄλλα πρόσωπα τώρα δοξασμένα κ' ἄλλοι δοξασμένοι τόποι.

Ἡ νεώτερη Ἑλλάδα μὲ τὸ μίζρο πολιτισμὸ τῆς, τίμησε κάποιους τοὺς ἀγίους τόπους. Τὸ Μισολογγί, τὸ Ἀρκάδι, τὰ Δερβενάκια, τὸ Μανιάκι, τὰ Ψαρὰ ἔχουν τὰ Μνημεῖα τους. Μίζερα. Ὅμως τάχουν.

Ὁ σταθμὸς ἐπέρασε. Μὰ ἡ ἱστορία καὶ πάλι συνεχίστηκε. Ἡ φασιστικὴ πανοῦκλα πλάκωσε τέσσερα χρόνια τὸν τόπο. Καὶ τὰ τέσσερα τοῦτα χρόνια στάθηκαν τὸ ἱστορικὸ ἀποκορύφωμα τῆς γιγαντίας πάλης τοῦ λαοῦ μᾶς γιὰ τὴν χιλιετηρίδα τῆς λευτεριάς του ποὺ ὅλο τὴν ἔχανε κ' ὅλο τὴν ἀποχτοῦσε. Νέα αἵματα καὶ νέα πρόσωπα. Βουνα καὶ πολιτικὲς δοξαστικὴ ἀπὸ καινούργιες αἱματίνες σπονδῆς. Τόποι ποὺ δόθηκαν περιλαμπρῆς μάχης νικηφόρες καὶ τόποι ὅπου ἔτρεξε ποτάμι τὸ πολυτίμητο ἑλληνικὸ αἷμα ἀπὸ τὴ μαγιά τοῦ κατακτητῆ.

Καισαριανὰ, Δίστομο, Καλάβρυτα, Χαϊδάρη, Κούρνοβο... καὶ τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι.

Οἱ τόποι αὐτοὶ πρέπει νὰ τιμηθοῦν μὲ τὰ λαμπρότερα Μνημεῖα. Δὲν ἐπιτρέπεται σήμερα ἡ Καισαριανὴ, τόπος ποὺ ἡ γλῶσσά του βλασταίνει μὲ τὸ αἷμα χιλιετῶν ἡρώων μᾶς, νὰ παραμένει χωρὶς τὸ μεγαλόπρεπο Μνημεῖο της. Οὔτε τὸ Χαϊδάρη, οὔτε τὸ Δίστομο, οὔτε τὰ Καλάβρυτα, οὔτε τὸ Κούρνοβο, οὔτε, οὔτε... — μὰ εἶνε τόσα πολλὰ αὐτὰ τὰ οὔτε. Κ' ὅμως παντοῦ, μὲ τὸν καιρὸ, πρέπει νὰ στηθοῦν τὰ Μνημεῖα τους.

Δὲν ἐπιτρέπεται σήμερα νὰ μὴν ἔχει τιμηθεῖ ἔτσι δημόσια, πανηγυρικὰ, πανελληνίως, ἡ μεγάλη μορφή τοῦ Δημήτρη Γληγοῦ. Εἶνε ἡ σπουδαιότερη πνευματικὴ φυσιογνωμία ποὺ γέννησε ἡ νεώτερη Ἑλλάδα. Ἡ προτομὴ του ἔπρεπε νάχει στήθει μὴ μιά ἀπὸ τῆς κεντρικότερες πλατεῖες τῆς Ἀθῆνας, ἴσως ἐκεῖ μισοστὰ τὸ Πανεπιστήμιον, ἴσως ἐκεῖ καταμασις στὴν πλατεία τοῦ Κλαυθμβῶνος μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς πανάθλιας ὀνομασίας της.

Καὶ εἶνε κ' ἄλλοι, κ' ἄλλοι ἀκόμη... Ἄς ἐπιστρατευθοῦν ὁ ἀρμόδιος τοῦ Κράτους— ἂν ἔβλουν. Ἄς ἐπιστρατευθεῖ ὁ μὸς ὁ λαός. Ἄς ἐπιστρατευθοῦν οἱ καλλιτέχνες του. Ἄς ἐπιστρατευθοῦν τὰ πνευματικὰ Σωματεῖα τῆς χώρας.

Τὰ Μνημεῖα εἶνε ἀνάγκη τῆς ματωμένης ψυχῆς μᾶς, ἀνάγκη ἠθικοῦ καὶ ἱστορικοῦ χρόνου, ἀνάγκη τοῦ πολιτισμοῦ μᾶς. Δὲ θέλουμε νὰ μᾶς θυμίζουν ὅτι πέρασε κάποτε ὁ βάρβαρος ἀπὸ δῶ. Μὰ θέλουμε νὰ μᾶς θυμίζουν καὶ νὰ μαρτυρᾶν τὴν πίστη μᾶς στὶς ἀνώτερες ἠθικὲς ἀξίες τοῦ ἀνθρώπου—καὶ πᾶν ἀπ' ὅλες στὴ Λευτεριά ποὺ τὴν ἀγίασε γ' ἄλλῃ μιά καὶ ὀριστικὴ φορὰ, τὸ αἷμα μας.

Μνημεῖα. Μνημεῖα παντοῦ. Νὰ κατασκευάσουμε τὴν Ἑλλάδα μὲ Μνημεῖα τιμώντας τοὺς νεκρούς, τοὺς ἀγῶνες, τὴν ἱστορία μᾶς. Ἀπὸ τὰ Μνημεῖα ἀρχίζει ὁ νέος πολιτισμὸς μᾶς.

δύστυχα παιδιά, τοὺς κατατρεγμένους δασκάλους, τοὺς φτωχοὺς γονεῖς, μὲ ὀργανωτικὴ καὶ σπινθηρὴ τὴν ἰδέαν, τὰ σκελετωμένα παιδιά μὲ τὴν πικρὰ τῆς δυστυχίας μαρμαρωμένη στὰ τρυφερά χεῖλη τους νὰ σέρνουν τὸ δράμα τοῦ σπιτιοῦ τους μέσα σὸν δρόμο καὶ νὰ τὸ φέρνουν ὄχι τὸν αὐλόγητο τοῦ σχολιοῦ, ὅπου βασιλεύει ἡ ἀσπιδόσθησις, τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἀπορροφῆς, ἀλλὰ στὴν ἀσπιδόσθησις σκετικῆς μορφῆς τῶν δασκάλων. Ὅλη ἡ σχολικὴ ἀμοσφαίρα εἶνε βαριά, ἀγέλαστη, κλειστή, γεμιστὴ ἐρωτήματα καὶ διαμαρτυρίες, ποὺ δὲ βρῆκαν καλὰ-καλὰ τὴν ἐκφραση τους στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν δασκάλων. Ἐνῶς μαῦρος, μολόβινος ὁδρινὸς σκεπάζει τὴν ψυχὴ σου ὅταν μπῆς σ' ὁποιοδήποτε σχολεῖο.

Ἄντικρύξεις ἐρείπια καὶ τίποτ' ἄλλο. Ἐρείπια ψυχικά, κτηριακά, διδαχτικά, συντηρητικὰ ὀργανωτικά. Τὰ φτωχοπαῖδα σ' ἕνα μεγάλο ἀριθμὸν δὲν ἔχουν παρουσιάζονται ὅλα τὰ ὅσα τὴ βιοπάλη. Κάνουν κ' αὐτὰ τὴν ἀποχὴ τους, μισοστὰ στὴν ἐκπαιδευτικὴ καμφοδία. Καὶ σκεπτεται κ' ἀναρωτιέται: αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ σχολεῖο τῆς νίκης, τῆς ἀπελευθέρωσης; Σπασμένα τζάμια, κρημνισμένον τοῖχοι, κρημνισμένη ψυχὴ, ποῖος ἀποσυνεκκεντρικὸς ἀπ' ὅλα τὰ σπῆτα ἡ δυστυχία καὶ ὁ πόνος καὶ παίρνει τὴν μαδικὴ τῆς ἐκφραση. Ἐδῶ θὰ ἀντικρύσεις κατὰ μέτωπον ὅλα τὰ αὐτὰ προβλήματα τοῦ γυλασμένου λαοῦ μᾶς, ὅλη τὴν κρημνισμένη μὲ μεταδεκεμβριανὸν καθεστῶτος. Ποῦ εἶναι τὰ σωσίτια, τὰ ροκῆ, τὰ βιβλία τῶν παιδιῶν, ποῦ εἶναι τὰ τζάμια τῶν σχολιοῦν, οἱ λευτεροὶ, οἱ χοροῦμοι, οἱ ἐπιχωρημένοι δασκάλοι; Ποῦ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀνοιχτότητας, ἂν ὄχι ἡ πρᾶξι της; Ποῦ ἡ ἀναζητήσις κανεὶς τὴν χάρι τῆς νίκης; Τὴν αἰσιοδοξία τῆς δημοσιογραφίας; Τὴν προσηγορῆσαν μαρτυρῆς Ἑλλάδας ποὺ τὰ παιδιά μᾶς στήθηκαν οἱ αἰματοδοτῆς τῆς νίκης της; Τὰ νέα Ἑλλᾶδες;

Δὲν μπορεῖ τὸ Ὑπουργεῖο; Ἄλλὰ ἔχει τῆς μεγαλότητες εὐδύνες. Ἐνῶ μισοστὰ τοῦτος ὅπου σπινθηρᾷ ἕνα μέρα κατὰ φάλαγγες οἱ κατατρεγμένοι ἐκπαιδευτικοί. Τὸ κινήμα τους ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο μὲ τῆς μεταβάσεις, τοὺς ὑποβιβασμούς, τοὺς μισοῦς πένιας καὶ ἀπαγορεύσεις στέκεται μοναδικὸ στὴν πολυποσθὴ ἐκπαιδευτικὴ μας ἱστορία. Μία τέτοια κατάσταση ἀνεμμεταβίβαστος, φαίνεται, μερικὸ τίμιο, διεθνήτες τοῦ Ὑπουργεῖου, ὅπως ὁ Σπάρτος, ἀναγκάστηκαν νὰ δώσουν παραίτηση. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας εἶνε τὸ ταμποῦρο καὶ τὸ ὀρηκτῆριο τῆς βουλοιογῆς πνευματικῆς ἀντιδρᾶσης.

Ὁ ὀπουργὸς κ. Οἰκονομῶν, ἀφῆσε ν' ἀποκορυφθεῖ τὸ κακὸ κ' ἔχει τῆς μεγαλύτερες εὐδύνες. Ἄνοιγει τὰ σχολεῖα γιὰ νὰ καταπονήσει τοὺς δασκάλους, τὰ παιδιά, τοὺς γονεῖς, νὰ τοὺς ρίξει μέσα σ' ἕνα κελὸ ἀπὸ προσωπικὴς δυσκολίας γιὰ νὰ παραμείνει τὰ γενικά προβλήματα, τῆς τρωτικῆς εὐδύνες καὶ ὑποχρεώσεως τοῦ Κράτους νὰ δώσει στὴ μεταπολεμικὴ νικηφόρα Ἑλλάδα τὸ λαϊκὸ τῆς σχολιοῦ, τὴν λαϊκὴ ἐκπαιδευτικὴ ἀναμόρφωση, τὸ ψωμὶ καὶ τὸ παρόσιτο καὶ τὸ βιβλίο τοῦ φτωχοῦ Ἑλληνοστολοῦ, τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἠθικὴ καὶ ὀλικὴ ἐνίσχυση κ' ἀποκατάσταση τοῦ δασκάλου. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς κλάδος ἔχει ἱκανοστὰ ποὺ ἀγῶνας ἀκόμα, πρέπει νὰ ὀργανωθεῖ γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὴν προσοχὴ τοῦ μεταδεκεμβριανοῦ Κράτους. Ἄς ἀγρυπνεῖ κ' ὄς ἐτοιμάζεται. Ἄς βάλει κᾶτω τὸ ραγιαδικὸ καὶ τὴν μοιρολατῆ. Ὁ χειμῶνας τοῦ 1945 δὲν θάρσει μόνος του γιὰ τὸ μαθητὴ καὶ τὸ δασκάλου. Ὁ σχολικὸς νεκροφόρος, ποῦ ἐτοιμάζει ἡ πείνα καὶ ἡ ἐξοσθίση, πρέπει νὰ κοσῶν ἀπὸ τώρα μὲ τὴν ὀργανωμένη δράση τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας γιὰ τὰ σχολικὰ σωσίτια, κτηρία, βιβλία, γιὰ τὴν ματωμένη τὸ παιδιοῦ, γιὰ τὴν ἀναγέννηση τοῦ σχολιοῦ.

F. B.

Ἡ νέα μας ἔρευνα

ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΜΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Ἐμπρὸς στὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα

6.—

Σ' αὐτὰ ποὺ μὲ ρωτᾶτε θὰ σᾶς ἀπαντήσω χωρὶς νὰ κρατήσω τὴ σειρά μὲ τὴν ὅποια βάζετε τὰ ἐρωτήματά σας, γιὰτὶ δὲν ἔχω κανένα σύστημα σὲ τέτοια πράγματα—σὲ πολλὰ μάλιστα δὲν γνωρίζω τὶ νὰ σᾶς ἀπαντήσω. Τα λέγω ἀνακατεμένα, ὅπως μοῦ ἐρχονται σὸ μυαλό.

Λοιπὸν μὲ ρωτᾶτε ἂν ὁ πόλεμος τοῦτος, ποὺ κόντεψε νὰ ξεθεμελιώσῃ τὸν κόσμο, θάχει ἐπίδραση στὴν αὐριανὴ τέχνη. Μὰ μπορεῖ νὰ μὴν ἐπιδράσει ἀπᾶντο στὸς τεχνίτες μὴ τέτοια κοσμογαλασία, π' ἀναποδογύρισε τὰ πάντα, τὰ ὄλικά καὶ τὰ πνευματικά; Κατὰ τὴν δική μου τὴ γνώμη (ποὺ δὲν ἔχει ὀσημασία, γιὰτὶ ἐγὼ εἶμαι ἕνας τεχνίτης ἄπλους καὶ τίποτ' ἄλλο), στὸς πῶ πολλοὺς τεχνίτες θὰν ἀνάψει βέβαια τὴν ἀγανάχτησιν γιὰ τὴν ἀδικία καὶ τὸν πόθο νὰ ὑπερασπίσουν τοὺς κατατρεγμένους καὶ νὰ κλάψουν γιὰ τὸν πόνο τους. Σὲ ἄλλους ὅμως ὁ πόλεμος θὰ κάνει νὰ φουντώσουν τὰ ἐνστικτα γιὰ τὸ αἷμα, γιὰ τὴν ἀρπαχὴ καὶ γιὰ τὴν κυριαρχία, ἀφοῦ εἶδαμε τί στανάδες ὑπάρχουν μέσα σὸ ἀφρεσμένο ἀνθρώπινο γένος, ποὺ κἀμποσοὶ ἀπὸ δαύτους κάνουν τὸν καλλιτέχνη, σὰν τὸ Νέρωνα. Εἶνε καὶ κάποιοι ἄλλοι ποὺ ὄλα αὐτὰ ποὺ γίνηκαν καὶ γίνονται θὰ σταλάζουν μέσα τους τὸ φαρμάκι τῆς ἀμφιβολίας γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φυλὴ, τὴν πικρὴ ἀπελπισία γιὰ τὸ ριζικὸ της καὶ τὸ σίχαμα γιὰ δαῦτη, μὲ τὸ νὰ βλέπουνε ἕνα πλῆθος ἀπ' αὐτὰ τὰ πλάσματα, ὄχι μόνον νὰνε ἀνασθητα ὀλότελα γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ἀλλὰ ν' ἀγαπᾶνε τὸ ἔγκλημα περισσότερο ἀπὸ τὸ δικῆρ, νὰ προτιμᾶνε τὴν ἐχθρῆτα ἀπὸ τὴν ἀγάπη, τὴν ψευτιά ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ τιμῶνε τὴν κλαδικὰ μισῶνας τῆς λευτεριάς. Ἄπ' ὄλα αὐτὰ τὰ δηλητήρια θὰ φτρῶνουνε λοιπὸν ἀτριβόλικά κ' ἀγριοθόρανα ἀνήμερα σὸς τριαντάφυλλα καὶ στὰ γαρούφαλα ποὺ θὰν ἀνθίσουνε σὸ περιθόλι τῆς τέχνης.

Ὅτῳ, γιὰ μένα δὲν εἶνε ποτέ τεχνίτης ἀξίος ἕνας κακὸς ἀνθρώπος, ὄς πᾶσι νάχει τὰ λεγομένα χαρίσματα, ἀφοῦ δουλὲλεῖ στὴν ψευτιά καὶ στὴν ἀμαρτία. Ὅσοι πιστεύουνε πᾶς εἰ τέχνη ὑπάρχει γιὰ τὴν τέχνη, αὐτοὶ δὲν ἔχουνε δικαίωμα νὰ ζητᾶνε τὴν καλλιτέρευση τοῦ κόσμου ἀπὸ τοὺς τεχνίτες. Ἐγὼ πιστεύω πᾶς ἡ ἀληθινὴ τέχνη ἔχει σκοπὸ ἠθικὸ, ἢ καλύτερα, ἡ οὐσία της εἶνε ἠθικὴ, δίχως νὰ γίνεται ὁ τεχνίτης ἱεροκήρυκας καὶ ψευδοσυναολόγος. Τὸ ἀληθινὸ ἔργον τῆς τέχνης μᾶς ἐνθουσιάζει γιὰ μιά ἠρωικὴ ἠθικὴ ζωὴ, κ' ὄς φαίνεται συχνὰ ἀπ' ἔξω ὀλότελα ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴν ἠθικὴ κ' ἀδιάφορο γιὰ δαῦτη. Γιὰ τοῦτο βγαίνει πάντα ἀπὸ ἠθικὴ ζωὴ. Ἰσως νάμια πολλὸ ἀπολοκὸς σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα, ἀλλὰ εἶνε πιστεύω. Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὸ, ὄσοι ἔχουνε τὴν ἰδέαν πᾶς ἡ τέχνη εἶνε γιὰ τὴν τέχνη, καὶ τὴν παραδῆχονται μόνον ὄσαν ἐκπαιδευτικὸ φαινόμενον, δὲν ἔχουνε δικαίωμα νὰ περιμετρῶνε ἀπὸ δαῦτη πᾶς νὰ συντελέσει σὸ νὰ ἀλαφρώσουνε τὰ βάσανα τῆς ἀν-

θρωπότητας' γιὰτὶ καὶ κακοῦργοὶ πολλὲς φορὲς κάνουνε ἔργα σπουδαία, μὲ τὰ μέτρα βέβαια ποὺ τὰ κρίνουνε οἱ κριτικοί, σὸ βάθος ὅμως εἶνε γεμάτα σκοτάδι καὶ ἀμαρτία. Ὅποιοι χωρίζε τὴν καλοσύνη ἀπὸ τὴν ὀμορφία καὶ νομίζε πᾶς μπορεῖ νὰ ἀδερφῶσει τὸ «ῥαῖο» μὲ τὸ σατανά, εἶνε γιὰ μένα ψυχὴ διαστρεμμένη καὶ δὲν ἔχει νὰ δώσει στ' ἀδερφῆτα τοῦ ἄλλο ἀπὸ τὸ θάνατο κ' ἀπὸ τὸ φαρμάκι, ποὺ πολλὲς φορὲς φχαριστᾷ τὴ γῆμ μᾶς, μὰ κανεὶ καὶ πληγᾶνε τὸ στομαχὶ μᾶς. Ὅσο πιστεύουνε οἱ ἀνθρώποι πᾶς γίνονται σατανάδες σὰν τὸ Νίτσε καὶ τοὺς τέτοιους, «ὀψώνονται ἀπάνω ἀπὸ τὸ καλὸ κ' ἀπὸ τὸ κακὸ», καὶ τιμᾶνε τέτοια λυσσοσάμενα ἀγρία ἀστοῦμα τῆς τέχνης, δὲ μποροῦμε νὰ χουμε τὴν ἐλπίδα πᾶς ἡ τέχνη μπορεῖ νὰ μᾶς καλλιτερέψει.

Ὅλοι φταίμε γιὰ τὸ κατάντημα τῆς ἀνθρωπότητας, γιὰ τὴν ἀνασθησις της, γιὰ τὴν πόρωσή της καὶ γιὰ τὴν φρικτὴ παραμόρφωσή της' γιὰτὶ μήπως ὄλοι μᾶς, μὲ τὴν ἐπιστήμη καὶ μὲ τὴν ἀπιστία, δὲ ρίξαμε τὸν ἠθικὸ νόμο, ποὺ ὀστόσο ζητᾶμε νὰνε σεβαστὸς ἀπ' ὄλους; Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὰς θεωροῦνε τὴν ἠθικὴ σὰ μιά σύμθεση ἀνθρώπινη καὶ τὴν ὑπηρετοῦνε σὰν κάτι χρήσιμο γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὄχι ὄς ὄσοι σὰν ἱερὸ κεφάλαιο τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ὁ ἐγωισμὸς καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἀμαρτωλὰ στριφογυρίσματα τοῦ μυαλοῦ μᾶς, μᾶς φέρνουνε σὲ μιά κατάσταση ποὺ ζαλιζόμεστε, μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἀλκοῦσια, ὄστε νὰ γκρεμίζομαστε σὸ βάρβαρο τῆς ἀπελπισίας τραγούδι τῶν τρελλῶ παιάνων τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς νίκης. Τέτοιους ἦ

Οί εϋθύνες των συντηρητικών

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ

Copyright για την Ελλάδα του συγγραφέα και του εκδοτικού οίκου Gollancz

3.—
Σ υ ν η γ . : Διατηρήσατε τις απόψεις σας αυτές; Ποιές ήταν οι πρώτες εντυπώσεις σας;

Μ ά ρ τ . : Η αντίληψη που γενικά επικρατεί στο κοινό για το Μουσσολίνι δεν είναι στην πραγματικότητα αληθινή. Καθώς μπαίνει κανείς μέσα στη θαυμασία αίσθησά που οι καλλίτεροι τεχνίτες τεσσάρων αιώνων για να την διακοσμήσουν σπατάλησαν τον καλλίτερο έαυτό τους, έχει την εντύπωση τις πρώτες στιγμές ότι είναι άδεια. Αμέσως σηκώνεται ένας άντρας απ' ένα γραφείο που βρίσκεται στο βάθος είκοσι γυάρδες μακρύτερα και πλησιάζει στο κέντρο της αίθουσας να χαϊρετήσει τον επισκέπτη. Είναι μάλλον κοντός, αλλά με δυνατή διάπλαση. Στην αρχή σ' εκπλήττει τα λεπτά και σγεδών γυναικεία χέρια του. Αλλά το αίσθημα αυτό αλλάζει αμέσως όταν σου σφίξει το χέρι μ' έναν αντρικό και σταθερό χαριετισμό. Τά βαθειά μάτια του και το πλατύ Όλυμπιό μέτωπό του, έρχονται σε γυπτητή αντίθεση. Η αντίνοια αυτή είναι ένα δείγμα απ' τις βασικές αντιφάσεις που υποβάσκουν σ' ολόκληρη την Ιδιοσυγκρασία του Μουσσολίνι. Σάν όλους τους ανθρώπους που είναι προικισμένοι με δημιουργική Ιδιοφυία, συνδυάζει τις αρρενωπές και τις θηλυκές ιδιότητες: τη Δράση και το Όνειρο.

Σ υ ν η γ . : Κύριε Λούντβιχ, είμαι βέβαιος ότι το Δικαστήριο θα βρει τις απόψεις σας εξαιρετικά ενδιαφέρουσες. Με τις βαθειές γνώσεις που έχετε σαν ψυχολόγος Ιστορικός, θάχατε την καλωσύνη να μας εξηγήσετε τη θεωρία σας λεπτομερέστερα;

Μ ά ρ τ . : Η έμπνευση κι' η φαντασία είναι τα φτερά που σηκώνουν ψηλά τον υπεράνθρωπο, έτσι που να μπορεί να κατοπτρεύει ολόκληρη την έκταση της δράσης του. Όταν ξαναγυρίζει πίσω στη γη ξέρει πως να παλαίψει. Μπορούμε να διακρίνουμε το θείο αυτό δώρο του δραματισμού, αν μελετήσουμε τη φωτογραφία του Μουσσολίνι σ' ηλικία 19 χρόνων. Έχει έκφραση ποιητή. Αυτό το δώρο το παρατηρούμε στα πορτραίτα όλων των μεγάλων αντρών στα νειάτα τους. Στα έπομά των χρόνια της ζωής τους, η φυσική κατασκευή μεταβάλλεται. Το κεφάλι αλλάζει, όχι μόνο χάρη στο φαγητό και στις διασκεδάσεις, αλλά επίσης δαπανώντας ενέργεια και με τη σκληρή δουλειά. Το σχήμα του κεφαλιού του Μουσσολίνι μεταβλήθηκε στο πέρασμα του χρόνου.

Σ υ ν η γ . : Είναι αλήθεια ότι μια ματιά στον κατηγορούμενο κ. Λούντβιχ, επιβεβαιώνει τις κρανιολογικές διαπτώσεις σας. Ωστόσο τώρα νομίζω ότι θα πρέπει να μιμηθούμε το παράδειγμα σας του υπεράνθρωπου και να προσγειωθούμε. Διατηρούσε πάντα ο Ντούτσε την ποιητική του όψη;

Μ ά ρ τ . : Όχι. Κάποτε που βγήκε σ' ένα μπαλκόνι, ύπακούοντας στις έπιμονες εκκλήσεις του όχλου, μελέτησα την κάτοψη του και διέκρινα τη σταθερότητα που άποκτούσε όταν μιλούσε για έργα μεγάλης πνοής.

Σ υ ν η γ . : Σας έδειξε μήπως δείγματα απ' την έποικοδομητική δουλειά του;

Μ ά ρ τ . : Όποιος έζησε στην Ιταλία κάμποσα χρόνια όπως έγω ή όποιος διέτρεξε τη χώρα δεν μπορεί παρά να άπορήσει με τις προόδους που παντού είναι φανερές.

Σ υ ν η γ . : Σας μίλησε καμιά φορά για την έξωτερική πολιτική του;

Μ ά ρ τ . : Τόν ρώτησα γιατί έκανε τόσο φιλοπόλεμες άγορεύσεις την άνοιξη του 1930. Να ποιά ήταν η άπάντησή του. «Μιά

προκάλεσαν κι' έπρεπε να διαπιστώσω ως ποιά σημείο το έθνος μου θα μ' άκολουθούσε σε περίπτωση κίνδυνου. Όταν πείστηκα ότι θα μ' άκολουθούσε σαν ένας άνθρωπος, σε ώρα ανάγκης, τότε έβγαλα ένα ραδιοφωνικό λόγο στις άρχές του 1931 και διαβεβαίωσα ότι θα εξασφαλίσαμε την ειρήνη. Διαπίστωσα ξανά ότι το έθνος μου είναι μαζί μου. Ποτέ δεν διανοήθηκα να σπρώξω τους λαούς του κόσμου σε πόλεμο. Η έποικοδομητική προσπάθειά μου χρειάζεται ειρήνης.»

Σ υ ν η γ . : Τι γνώμη έχετε, δικαίωσε την Ιστορική κρίση σας;

Μ ά ρ τ . : Θεωρώ τον Μουσσολίνι σαν μίαν έγγωση για την ειρήνη στην Ευρώπη. Μου μίλησε σαν ένας πολιτικός αναμορφωτής, που θέλει ν' ανεβάσει το λαό του σ' ένα ανώτερο επίπεδο ζωής και να τον οδηγήσει σε μια περισσότερο προωθημένη θέση ανάμεσα στ' άλλα Έθνη. Την έποχή που έγω τον συνάντησα, άρχισε να γίνεται λιγότερο βίαιος, όρμητικός ή των άκρων. Άπόκτησε αντίστοιχα περισσότερο ψυχραιμία, δεν έφτανε τόσο γρήγορα σε πρώτα, σε συμπεράσματα, κι' ήταν προσεκτικότερος πριν πάρει τελεσίδικες άποφάσεις. Έξελίχτηκε ουσιαστικά σ' ένα ρεαλιστή πολιτικό. Άνεξάρτητα απ' τις αντιρρήσεις που διατηρούν ενάντια στο σύστημα διακυβέρνησής του, πιστεύω ότι στα νειάτα του ο Μουσσολίνι δεν ήταν άλλως ένας επαναστάτης. Μοχθούσε, νομίζω, για την δημιουργία μιας ολοκληρωτικά καινούργιας κοσμοθεωρίας. Άν επιδίωξε ν' ανεθεί στην αρχή, δεν τόκανε για ν' άπολλάξει τα πλεονεκτήματά της, αλλά περισσότερο για να τον βοηθήσει να πυργώσει τη νέα τάξη που όραματίστηκε.

Σ υ ν η γ . : Σας εύχαριστώ κ. Λούντβιχ. Η κατάθεσή σας ήταν ιδιαίτερα πολύτιμη. Φάτισε ολόκληρη την Ιστορική πλευρά της ύποθεσής μας. Βέβαια είναι πιθανό και σεις μαζί με τους άλλους μάρτυρες που προηγήθηκαν, να Ισχυριστείτε ότι τις δικές σας άποψεις τις διατηρεί ένα περισσότερο έπισημο πρόσωπο, που δεν σκοπεύω ωστόσο να το καλέσω μάρτυρα, αλλά που η κατάθεσή του άσφαλώς είναι πολύτιμη. Θά διαβάσω λοιπόν στο Δικαστήριο ένα άποσπασμα απ' όσα έπτε ο κ. Γουίντον Τσώρτσιλ όταν ήταν Έπουργός των Οικονομικών στην Κυβέρνηση Μπάλντουιν. Η συνέντευξη αυτή δόθηκε σε Ιταλούς και έγένους δημοσιογράφους του Ρώμη, στις 20 του Γενάρη του 1927. Άφου την διαβάσω θα την βάλω στη διάθεση των ένόρκων κοντά στις άλλες άποδείξεις που κατέθεσε ο κ. Εισαγγελέας. «Δεν μπόρεσα να μην γοητευτώ» έλεγε ο κ. Τσώρτσιλ «όπως και τόσοι άλλοι άνθρωποι, απ' τον ευγενικό και άπλό χαρακτήρα του Σινιόρ Μουσσολίνι κι' απ' την ήρεμη κι' άμερόληπη κρίση που διατηρεί, παρ' όλα τα βάρη που σηκώνει και τους κινδύνους που πέρασε. Έπειτα, ο καθένας μπορεί μόνος του να διαπιστώσει, πως ο Μουσσολίνι δεν έχει στο νου του παρά το διαρκές καλό του Ιταλικού Λαού όπως το νοιώθει ο ίδιος κι' ότι κανένα εϋτελέστερο σύμφερο δεν τον έπηρεάζει. Άν έγω είμουνα Ιταλός, σίγουρα θα βρισκόμουνά ολόψυχα απ' την αρχή μαζί σας για να έργαστώ μέσα στο νικηφόρο άγώνα σας ενάντια στην κτηνώδικη βουλμία και τα πάθη του Λενινισμού. Θά σας πώ, ωστόσο, μια λέξη για τη διεθνή θέση του φασισμού. Στο έξωτερικό το κίνημα σας πρόσφερε μίαν ύπηρεσία σ' όλον τον κόσμο. Ό μεγάλος φόβος που πάντα συνέχει κάθε δημοκρατικό άρχηγό ή έναν έργατικό ήγέτη, είναι μήπως υπονομευτεί ή κτυπηθεί από έναν έξτρεμιστή πολιτικό. Η Ιταλία μās έδειξε ότι οι ανατρεπτικές δυνάμεις που παρασύρουν το λαό, μπορούν να πολεμηθούν, αν κατάλληλα τον διδάξουμε να σε-

Του Άγγλου δημοσιογράφου και βουλευτή Μάικλ ΦΟΥΤ (ΚΑΣΣΙΟΥ)

βεται και να υπερασπίζεται την τιμή και τη σταθερότητα του πολιτισμού. Το κίνημά σας δημιούργησε το άπαραίτητο αντίδοτο στο Ρούσικο δηλητήριο. Άπό τώρα κι' έμπρός κανένα Έθνος δεν θά στερείται απ' το έσχατο μέσο για να προστατέψει τον έαυτό του από την έξόγκωση στο καρκίνωμα του Μπολσεβικισμού.»

Κύριοι, κλείνοντας το σημείο αυτό του κατηγορητηρίου δεν θά καλέσω παρά μόνον ένα μάρτυρα ακόμα. Πρέπει λοιπόν να σας παρακαλέσω να μου επιτρέψετε ν' άναπτύξω την τελική άγόρευσή μου με βάση τις μαρτυρικές καταθέσεις που άκούσαμε. Άρχισα με έναν απ' τους Τσάμπερλαιν. Ίσως είναι πιο πρόσφορο να τελειώσω με το σημείο αυτό, καλώντας έναν άλλον Τσάμπερλαιν. Ο' άνεθελ λοιπόν στο βήμα των μαρτύρων ο κ. Νέβιλ Τσάμπερλαιν, με την έπιφύλαξη να διατηρήσω το δικαίωμα να τον ξανακαλέσω άργότερα σε περίπτωση που ο Δημόσιος Κατήγορος θελήσει να συνεχίσει τη Δίκη.

(Ό μάρτυρας προσέρχεται στο βήμα)

ΣΥΝΗΓΓ.: Τόν Άπρίλη του 1938 υπογράψατε ένα Σύμφωνο με την Ιταλία. Άφορά βέβαια μίαν άλλη πλευρά των έξωτερικών μας ύποθέσεων και ίσως άργότερα την μελετήσουμε λεπτομερέστερα. Ωστόσο, τελειώνοντας τη σχετική άγόρευσή σας, με δική σας πρωτοβουλία φέρατε τη συζήτηση πάνω στα έξωτερικά ζητήματα της Ιταλίας. Θά σας εύγνωμονούσα λοιπόν, αν είχατε την καλωσύνη να μάς διαβάσετε, για τη διαφώτιση του Δικαστηρίου, όσα είπατε τότε, όπως άκριβώς δημοσιεύτηκαν στο Έπίσημο Δελτίο Πρακτικών της Βουλής των Κοινοτήτων.

ΜΑΡΤ.: «Σε περασμένες έποχές διατηρούσαμε μιά στενή φιλία με την παλιά Ιταλία, την Ιταλία που με τη θερμή ύποστήριξη και συμπάθειά μας, κέρδισε την ανεξαρτησία και την ενότητα της κάτω από τους Καθούρ (1), Μασινι και Γαριβάλνι (πολλοί Βουλευτές: και του Ματτεότι). Σήμερα υπάρχει μιά νέα Ιταλία, μιά Ιταλία που κάτω απ' την παρορμητική προσωπικότητα του Σινιόρ Μουσσολίνι φανερώνει μίαν καινούργια ζωντάνια, προδηλη στη νέα μορφή και στη δύναμη της διακυβέρνησής της (ο Βουλευτής κ. Α. Β. Άλεξάντερ (2): «και στην καινούργια μορφή προμοκρατικής) καθώς και στα μέτρα που πάρθηκαν για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του Λαού. Παραμερίζοντας τις προσωρινές διαφορές που έφεραν στην έπιφάνεια οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη της Συμφωνίας, πιστεύω ότι μπορούμε να ύπολογίζουμε σε μιά φιλία με τη νέα Ιταλία (ο κ. Άλεξάντερ: «Ποτέ!), που θά γίνει τόσο άρρηκτη όσο ήταν κι' εκείνη που μάς έδανε με την παλιά Ιταλία.»

1 Σ. τ. μ. ΟΙ Καθούρ, Μασινι και Γαριβάλνι είναι οι τρεις πολιτικοί και στρατιωτικοί άρχηγοί της Ιταλικής λαϊκής έξέγερσης ενάντια στην κατοχή των Αύστριακών, που τελικά έδωσε την ανεξαρτησία και την ενότητα στο Ιταλικό Έθνος. Δημοκράτες ως το κόκαλο, δημιούργησαν κι' άνέδειξαν την Ιδεολογία και τον τύπο των Ιταλικών άνταρτών του περασμένου αιώνα, που πραγμάτωσε την εθνική άπελευθέρωση της Ιταλίας.

2 Σ. τ. μ. Άλξέρτος Β. Άλεξάντερ — πολιτευτής και βουλευτής από το 1920, ειδικός στα συνταξιοδοτικά ζητήματα, γνωστός για τους έντονους άγώνες του ενάντια στα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Άπ' το 1940 ως το τέλος του πολέμου ήταν Πρόεδρος Λόρδου του Ναυαρχείου, στην Κυβέρνηση Συνασπισμού του κ. Τσώρτσιλ.

Μετάφραση: ΛΟΥΪΖΟΥ ΝΟΥΑΡΟΥ.
ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Η συνέχεια.

ΕΕΚΙΝΩΝΤΑΣ

Άπό το σημερινό κεντρικό έθνικοπνευματικό πρόβλημα προς κάποιες άμεσα έπιβαλλόμενες προβλέψεις

Σειρά άρθρων του Άγγελου ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Άρθρο δέκατο (τελευταίο)

«Όμπρός παιδιά, και δέ βολεί μονάχος του ν' άνέθει ο ήλιος. Σπρώχτε με γόνα και με στήθος να τον βγάλουμε απ' τη λάσπη. Σπρώχτε με στήθος και με γόνα να τον βγάλουμε απ' το γαίμα. Σπρώχτε με χέρια και κεφάλια, για ν' άστράψει ο ήλιος Πνέμα!».
ΠΙΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟ

Η ήθικη κάθαρση — είπα άρχίζοντας το πρώτο μου Άρθρο — που πραγματοποιείται στις ήμερες μας σε κλίμακα οικουμενική στους πολιτικούς και κοινωνικούς στίβους των λαών που πολεμάσανε για την Έλευθερία, δεν είναι δυνατό παρά να έχει ένα άναλόγον αντίκτυπο στις σφαίρες της Πνευματικότητας των ίδιων αυτών λαών. Κι' αληθινά, το ζωντανόν αυτόν αντίκτυπο, ή κάθε μέρα κ' ή κάθε ώρα που περνάει, μάς τον κάνει όλοένα περισσότερο άισθητό και φανερό. Η άρκετά μεγάλη τάξη των ανθρώπων πώς ή ως κύριο ύπόυργημα τη Σκέψη, τη Διαφώτιση, το Λόγο, άναπτει την ώρα αυτήν άχόρταγα μέσα στην ίδια ήθικη και ψυχική Ένότητα, όχι πιά όλοτέλα έγκεφαλικά, αλλά μ' όλο της το είναι, ως τον άμεσο ζωογόνο άνεμο της φωτεινής, της νικητήριας έκβασης αυτής της ίδιας που μάς έξωνε άσφυχτικά ως με χτες ακόμα Ιστορίας. Κι' όλοφάνερα την ώρα αυτή, μες στα μυαλά των περισσότερο ύπευθωνων που άνήκουνε τυχόν σ' αυτή την τάξη ανθρώπων, είναι βέβαια πώς άναπτέσει ξανά — και στην τρανότερη έντασή του — το καθολικό εκείνο Αίτημα, όπως το διατύπωνε ορθότατα για τους καιρούς μας, από λίγα κιόλας χρόνια μέσα στο έργο του, ο λαμπρός Ούλλιαμ Τζαίμς. Αίτημα βαθύτατο, και που άσφαλώς προσδιορίζει από τα έγκατα της σύστασης της Ζωής, το Θεμελιώδη, τον άχόρταγα δυναμικό του Άνθρώπου χαρακτήρα:

«Είναι άνάγκη άπόλυτη στην έποχή μας, να βρεθεί ένα θετικό αντίρροπο στον πόλεμο, που ν' αν περιέχει όλη τη δυναμικότητα κι' όλη την έλξη του πολέμου, κι' όμως ν' ανείν έντελώς αντίθετο του φανερά. Μονάχα τότε ή Άνθρωπότητα θά ν' άποφέρει ή άλλ ήθεια ν' ά σωθεί.»

Τι λοιπόν σήμερα είναι τάχα σε θέση να προσφέρει το κολοσιαίο αυτό αντίρροπο στον Άνθρωπο; Η έμπειρική πολιτική; Η «Θρησκεία»; Ο κοινός νόος; Ο πόθος της άυτοσυντήρησης; Η μήπως ίσως ή άγαλλιώτη αίσιοδοξία κι' ο αντίστοιχος τεραστίος φόβος των μεγάλων έπισημονικών άνακαλύψεων, όπως τουτό έχει κιόλας γίνει, ή όλοένα γίνεται με το συναίσθημα κίνδυνου που δημιουργήσε και δημιουργεί σ' ολόκληρη σχεδόν την Άνθρωπότητα, στις μέρες μας, ή άνακάλυψη «της διάλυσης του άτόμου»;

Άναμφίβολα λοιπόν, — και χρειάζεται νομίζουμε έλάχιστη έπίγνωση στο Σήμερα, για να μπορούμε ν' άνατηήσουμε άδίσταχτα: Κανένα πλέον απ' όλα τα όυτα.

Μονάχα τ' ό Πνέμα, ένα Πνέμα ελεύτερο από μικρολόγα συντηρητική περίσκεψη, ελεύτερο από δόγματα, ελεύτερο από έκπληξη, ελεύτερο από φόβο, ένα νέο μ' άλλα λόγια Πνέμα κ' έπομένωνς ένα νέο για όλους τους ανθρώπους Σύμπαν, (θεμελιώμενο βέβαια πρώτα στα βέβαια μιάς άπέραντης βιωτικής κοινωνικής Δικαιοσύνης) είναι σήμερα σε θέση ν' άντιμετωπίσει νικηφόρα το Τιτανικό αυτό πρόβλημα του τωρινού Ιστορικού μας κόσμου.

Πνέμα άλλωστε που ύπάρχει κιόλας έντελώς συνειδητά άκατακλιμένο από τις ήγετικές ψυχές κάποιων άπόλυτα έλεύτερων πνευματικών Άτόμων, που άφού κάμανε ολόκληρο τον κύκλο της Διάνοσης, βρίσκονται την ώρα αυτή άντιμέτωποι μ' άπόλυτην Ισοτιμία, μπρός σ' άκέρια, τη βαθύτερη έσωτερική συγγνώμη κ' έξωτερική, πραγματικότητα του Κόσμου, — όπως και Πνέμμα, που άσυζητητα ύπάρχει αυτή την ώρα φωλιασμένο (περιμένοντας αυτός που θά το κλώσουν) στο βαθύτερο ζυγικό ύποσυνειδητό όλων των λαών.

Άλλά μαζί και Πνέμα — κι' αυτό έγκλείει την τρανότερη ιδιαιτέρα στούς Έλληνες έμάς εϋθύνη, άποστολή και σημασία — που άνέκαθε ύπηρεξέ ο γνησιότερος, ο καθαυτό άδυσχεύστερος πούνας της πηγαίωσης άύθεντης Έλληνικής μας Σκέψης και Παράδοσης, στις πιο ψηλές κορφές της Θετικής πνευματικής συγγνώμης και κοινωνικής μας Ιστορίας. Κορυφές της πανανθρώπινης Διάνοσης πρώτα — πρώτα, για παράδειγμα, όπου ο ΝΟΥΣ τών πιο τρανών, των Προσωκρατικών Τιτάνων στογαστών Έλλήνων, άντιμετωπίζοντας την ΥΑΗ αυτού του κόσμου, δεν διασπάσθηκε ποτέ κι' από καιμιάν άδυναμία άπέναντί της, (όπως έγινε με όλες τις κατοπινές Έπιμυθικές άσπονημένες φιλοσοφικές κατηγορίες και διαίολογείες), αλλά ζούσε αυτό τον ίδιο Σολομώντειο γάμο του μαζί της, όπου ή Ύλη, ως έλλη Σουλαμίτιδα, ήταν πάντα για τον Άρρενα αυτό το Νοό, ή βαθειά μεγάλη μήτρα, το βασίλειο της άνεξερεύνητης ζωικής πληθώρας, το άπροσμέτοπα έρωτικό, προκλητικό, και διαρκώς μορφοποιήσιμο Όντολογικό Άγαθό. Και άποτελούσε πάντα για τον ίδιο Άρρενα αυτό το Νοό, αυτό τουτό το ΕΙΝΑΙ στο προαντινομικό γιναντιαιο του μεγύλει, όσο και στο άπειρα άντινομικό και για το λόγο αυτό πλου-

Ήθερω ύπόχρηση μου να δηλώσω, πως το Άρθρο αυτό άπευθύνεται Ιδιαίτερα στα έξωτερικά άσκημένα Πνέματα, που ή φιλοσοφική ή ή έπισημονική κατάρτιση τους τα προσρίζει σε ήγετικές άπάνται του Έθνους και του λαού μας ύποχρεώσεις.

σιότατο σε νέες δυνατότητες Στοιχείο, έντελώς αντίστοιχο με τον καθαρία Ιδεοπλαστικό, ή Άνθρωποπλαστικό, ή Ιστοριοπλαστικό του Προμηθεϊκού, του καθαυτό δημιουργικού Άνθρώπου χαρακτήρα».

Κορυφές ακόμα, που τις βρίσκουμε όχι πιά Θεωρητικά, αλλά έντελώς Άνθρωποπλαστικά και Ιστοριοπλαστικά φασμένες σε ύψηλότατη διαμόρφωση και διάρθρωση, στην αρχαιοτάτη Έλληνική Ιστορία, όπως, για παράδειγμα, στην πρώτη Δελφική Νομοθεσία και Ηθική και στις αντίστοιχες εύρύτατες πολιτικές Άμφικτιονίες, ή στο Κοσμικό κοινωνικό συγχρόνως και πνευματικό περιεχόμενο της Έλευσίνας, — άλλο ζήτημα άν, ή Άνθρωποπλαστική και Ιστοριοπλαστική αυτή «έκ βαθέων» ώθηση, δεν μπόρεσε συνολικά να ύψώσει όλο το πολύτροπο Ιστορικό και άνθρώπινο ύλικό μέσα στο πνέμα του ίδιου, πανελλήνια μ' και πανανθρώπινα Ένωτικού δημιουργικού προγράμματος της. Χωρίς όμως βεβαίωτα, ή συνολική δημιουργική αυτή άποτυχία, να έμποδίσει την έδραυότατη δλων άνεξάρτητα των βασιδικών θεσμών εκείνων, που στηρίχτηκεν άπάνω τους άκέριο το Παιδευτικό του Άρχαίου μας κόσμου Πνέμα, (Ήθος, Λόγος, Τέχνη), όπως τουτό έγινε με τους Δελφούς ιδιαίτερα, ή, να προωθήσει την πνευματικήν ανθρώπινη δημιουργία στα ύψηλότατα επίπεδά της, καθώς τουτό έχει γίνει από την Τρ α ν ώ δ ι α , με βοηθό της έμμεσο την Έλευσίνα.

Κορυφές επίσης, που τις συναντούμε, όσοι μελετήσανε ως το βάθος την Ελλάδα, ακόμα και στους πρώτους Χριστιανικούς Έλληνικούς αιώνες, ως καθολικά πνευματική και καθαρή Έλληνική Παιδευτικήν άνάταση, με τους μεγάλους Γνωστικούς, που έπιχειρούνε να έμφυγάζουνε την έποχή τους — δοσθήποτε κι' άν τουτό έγινε άνεδαφικά απ' τη γενική κοινωνιολογική πλευρά του — μ' ένα πνέμα άναρρίπησης της ριζικά «αυτεξούσιας» κ' έντελώς «έλευθερης» δημιουργικής ύπόστασης του Άνθρώπου**.

Η και κορυφές πολύ μεταγενέστερες ακόμα, όπως όταν, κατά το Μεσαίον (στα μέσα του 15ου μεταχριστιανικού αιώνα), ένας άνθρωπος, με τα όπλα βέβαια και τα μέσα του καιρού του, αλλά ποτισμένος όλος από την αρχαία ήγετική πνευματική παράδοση, ο Πλήθων Γεμιστός, ύψωνετα όλομύναχος για να χαράξει στο παρακασμένο κ' έτοιμόροπο Βυζάντιο ένα νέο δρόμο ριζικής του άναγνώσεως, Έλλαδικό συγχρόνως όσο και καθολικό***.

Συμβατικές στο τέλος κορυφές, του άσθεντικά Έλληνικού πνευματικού μας Όλυμπου, που πλαισιώνονται άναδρομικά απ' την Ιστορία όλων των παλιών λαών, και με ύπευθυνα κατακτημένες τις καθολικές τους σκοπιές, συγχρονικά, έπιτρέπουνε να ξανοιχτεί ή ματιά μας στους άπώτερους σημερινούς Ιστορικούς όρίζοντες ολόκληρου του κόσμου.

Το Έλληνικό λοιπόν αυτό και πανανθρώπινο μαζί διαιώνιο Πνέμα, άνεθασμένο καθώς είναι σήμερα απ' ολόκληρη την Ιστορία στην οικουμενική διασπάρση του, προσκαλούμασε όσοι άνθρωποι πραγματικά πνευματικοί σ' αυτόν τον τόπο, άφου πρώτα το γνωρίσουμε ως τις ρίζες, να το ύψώσουμε αυτοδύναμο στο ύψος του άσθεντικού σημερινού του προορισμού. Ός μια κεντρομόλα δηλαδή και κατ' άναλογία καθολικά άκτινοβόλα δύναμη, που θά μπορεί και που δικαιούται άπόλυτα να συμπτυκτεί συγγύονα και να διαστείλει οικουμενικά, τα ύψηλότατα πνευματικά Αίτήματα του συγγύονου μας κόσμου. Έτσι ποτέ ή Έλλάδα, από ένα σ' άλλο κύκλο Ιστορικής ζωής της (δοσθήποτε αν αυτό ο κύκλος άναμεταξύ τους χρονικά παρουσιάζονται άπομακρυσμένοι) να μπορεί, σε μιά κατάσταση καινούργια και, βεβαίωτα, διαλεκτικά άπέρνατα προχωρημένη, να εφαρμόσει τα άνέκαθε θεμελιώδη κοινωνικά πνευματικά Αίτήματά της, με άνάλογα προς τις ήμερες μας προχωρημένους συνδυασμούς, άλλ' άσφαλώς μην ήμπαρόντας τίποτε δημιουργικά ύπευθωνα από αυτόνομο να πλάσει που ν' αμην ύπηρεξέ κάποτε στα βάθη της «δυναμείας», τίποτε ν' άνακαλύψει, όπου μ' ένα ή άλλο τρόπο, να μην είδε μέσα της ένα καιρό, τη σκέψη και το φώς.

Ευρωπαϊκό κ' έξευρωπαϊκό λαοί θά σπεύσουν να το άναγνωρίσουν, θά στραφούν μ' όλη την ψυχή τους προς αυτό. Είναι

* Διαπίστωση μεγάλης σημασίας, που μάς επιτρέπει να κυτάρουμε αυτό τον ίδιο Ιστορικό Όλυσμό, από το σημείο μιας έντελώς άντίνομης Έλληνικής πνευματικής μας έποπέτας, πολύ άργότερα και γονιμότερα απ' όσο μάς έδόθηκε στις μέρες μας κ ο σ μ ο θ ε ω ρ η τ ι κ ά .

** Ο Ίησους μίλει έτσι κάποτε κατά τους Γνωστικούς στους μαθητές του. «Ός ποτέ πιά θά Σας άνένομαι; Άκόμα δεν το νιώσατε και είσατε έντελώς άνέδοι; Δέν το καταλαβαίνετε πως έσείς οι ίδιοι είσατε και οι άγγελοι κ' οι άρχάγγελοι, κ' οι άπόλοι, και οι κύριοι, και οι κυβερνήτες, οι άρσάτοι κ' οι άσάρατοι, του Κένου, οι Δείλοι, οι Άριστοί, όλες οι μεγάλες τοσ έσείς άπορροές; Πώς είσατε όλοι, από τον ίδιο τον έαυτό Σας και βαθεία Σας, καμωμένοι από μιά μάζα, από μίαν ύλη, από μίαν ουσία;»

*** Στα μέσα του δέκατου πέμπτου αιώνα, στην Κωνσταντινούπολη, ο Πλήθων Γεμιστός, ζητάει από τον τότε άρχηγό της Έλληνικής Έκκλησίας, το Γεννάδιο, μιά διαίρεση της Χριστιανικής Διδασκαλίας σε τέσσερες Ιεραρχίες μαθημάτων και προσφέρει να δοθεί, με σκοπό τη θετική πνευματική συγγνώμη και κοινωνική άναγνώση των χρόνων του, τις σχετικές Άρχές. Ο Γεννάδιος που φυσικά έδιασπρόντασε άπειρα περισσότερο για το καλό φαί και για το καλό ποτό και για να παίζει κούβους, παρά για Παιδευτικές Άρχές και Γενικά Συμπερόντα, του άπαντεί με τη συνειδητή μέθοδο των «φιτιστών». Στα έπιδόρπια κάποιου πατριωτικού του όργιου, τον αναθεωρεί και διατάζει να και το ύπόμνημα του κι' όλα τα βιβλία του στην ύπαι. Ο Γεμιστός άκολουθούμενος απ' όλους όσοι φέρανε την «Άναγέννηση» στη Δύση φαύνε τότε για την Ιταλία, όπου οι Μελίκο τον κάνουν Πρόεδρο της Φλωρεντινής Άκαδημίας.

Τὰ σημερινὰ θεατρικά προβλήματα

Η "ΚΑΛΗ ΕΠΟΧΗ"

Του Τ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ

Είναι φανερό πως για να προχωρήσουμε ελεύθερα στη δημιουργία ελληνικής Θεατρικής Τέχνης πρέπει πρώτα-πρώτα να κάμουμε έκκαθάρσιον των παρασπασμένων μας, τί θα πετάξουμε και τί θα κρατήσουμε απ' αυτά. Είναι αδύνατον να τραβήξουμε μπρός με την ἀρλεκινίστικη ἀναρχία μας, γιατί θα βρεθούμε έρημοι, αποκομμένοι από την ορμητική φάλαγγα του λαού που προχωρεί ἀκάθεκτη. Το τέλος αὐτοῦ του πολέμου, παρά τις ἀσύγκριτες, σὲ σχέση με τὸν προηγούμενο, καταστροφές, πὸν σὺσάρωσε στὴν Εὐρώπη, βρῆσκει τὸς Λαοὺς μὲ μίαν ἀπίστευτη ψυχική ὕνεκα καὶ με ἰσχυρότατη τὴ θέληση τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς προόδου. Οἱ Λαοὶ εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ τὰ πετύχουν αὐτὰ κόντρα σὲ κάθε ἀντίδραση καὶ μὲ κάθε θυσία. Μποροῦν ἀσφαλτὰ νὰ ποῦμε πὸς ἀρχίζει μὴ μεγάλη δημοιοιγική ἐποχή, ἡ ἐποχὴ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Στὴ χώρα πὸς οὐτὸ τὸ ψωμακὶ γόρτασε οὐτὸ καὶ δοκιμάσει ἀγαθὰ ἀπὸ κανέναν πολιτισμὸ ἢ θέληση τούτη εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλο. Τριπλῆ ἐχθρική κατοχή καὶ οἱ δοκιμασίες πὸς ἐξακολουθοῦν ἔχουν δημιουργήσει τέτοιαν ἐθνική συνείδηση πὸς καὶ στὸν τομέα τῆς Τέχνης, νομίζω πὸς θὰ βρεθούμε μπροστὰ σὲ μὴ τέτοιαν ἀνατροπὴ, πὸς θὰ μᾶς ἀναγκάσει νὰ ἐξαοοῦμε πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πὸς ἔχουμε παραδεχτῆ. Τὰ πὸς σημαδία ἐξαοοῦμε. Ἀρχίζουμε ν' ἀποκοοῦμε ἔντονα πράγματα, πὸς ὅσα καὶ κατὰστάσεις πὸς ἔχουν μὴ ἐξαοοιστῆ μὴ μέσα μας.

Όταν συλλογίζεσαι ἄλ' αὐτὰ εἶναι μὴ ἀνεχώρησιον νὰ διασθάζεις ἢ νὰ ἀκοῦς ἀπὸ ἀνθρώπων πὸς ἀποζητοῦν τὴν προκοπή τῆς Τέχνης μας, τὴν ἀπελι-

στική τούτη φράση, προκειμένου γιὰ καμιά παράσταση πάνω στὰ γνωστὰ μας γνώριμα: «Ἡ παράσταση αὐτὴ μᾶς ἐπανέφερε στὴν καλὴν ἐποχὴ... κλπ.». Νὰ φταίει ἄραγε ἐδῶ ὁ νόμος τῆς ἀδράνειας πὸς ἔχει στομῶσι τὴν ἱκανότητα «ἡψωσας» ἐντυπώσεων ἀπὸ τὴ γύρω μας ζωὴ; Ποιὰ «καλὴ ἐποχὴ» καὶ ποιὰ «παράδοσι»; «Ὅλοι πιά ἔξοσαν σήμερα, κ' ὅσοι δὲν τὸ ἔξοσαν εἶναι καιροὺς νὰ τὸ μάθουν, πὸς στὴν Ἑλλάδα μὴ παράδοσι κυρία ὑπάρχει. Κάποιες σκῶριες στὸ γόνον ἰσχυρότατες προσωπικότητες Ἦθοποιῶν, πὸς εἶναι πὸς ἄλλα γιὰ ἔρευνα πὸς ἔχουν μὴ ἀναπτυχθῶν μέσα στὴν ἐρατρία τούτη τοῦ μαζιοῦσμοῦ πολεμῶντας μ' ὄλους τὸς δλέθρους ἀνέμους, καταφρονεμένοι ἀπ' ὄλους κ' ἰσως-ἰσως κ' ἀπ' τὸν ἴδιο τὸς τὸν ἐαυτὸ καὶ μολατὰ ἀπὸ τὸς ἄλλους ἀπὸ ἐνστικτὸν στὸν προαιῶνιο ἀγῶνα τοῦ θεάτου νὰ γίνε εἶναι μὴ τὸς Λαοὺ. Ἦθνοι τυχαῖοι τάχα πὸς καὶ στὸν ἐθνικὸ μας ἀγῶνα οἱ ἡθοποιοὶ στάθηκαν ἀντόποιοι; Ἦθνοι αὐτὸ τὸ ἔραφικό ζῦντημα μὴς θαυπτικὸ συνείδησι πὸς δεκάχρονα ὀλάκερα ζῆτοῦσε τὸ λυτρωμὸ τῆς; Ἐξῶ ἀπ' αὐτὴ ποιὰ ἄλλη παράδοσι; Ἀπ' τὴν τεχνική τῆς γαλλικῆς «προωτοποοίεας», ἄν καὶ τὴ μεταφέραμε ἴδια κ' ἀπαράλλαντῆ ἔναν καιρὸ στὸν τόπο μας αὐτὴν τὴν προωτοποοία καὶ σὲ δυὸ δόσεις ὑλίστα, δὲ μᾶς ἔβιαιε τίποτε. Ἡ παράδοσι τοῦ φῶτου Πολίτη; Μᾶ ἡ παράδοσι τοῦ Φ. Πολίτη εἶναι περισσότερο οὐσιαστική καὶ πὸς ἄλλο ἐθνική. Εἶναι μὴ θεατρική πολιτική πὸς ἔχει ἀνοίσει νὰ πανωμοιοτοιοίετα. Δὲ βασίετα καθῶλο στὸ φανταγετὸ πὸς εἶναι προοισμένο νὰ ἔραφίεσι τὸς καλοχορτασμένους μπουρζουάδες.

Τούτο εἶναι ὁ λεκὲς τῆς. Θὰ πρόκειται ἰσως γιὰ τὴν παράδοσι τῆς αὐθάδικης καὶ ὑστερικής ἐκείνης ορητορίας, στὸ λόγο καὶ στὸ στήσιμο, πὸς ἦταν ἡ προέκταση πὸς θέατρο τῆς πομπῶδικης μεγαλομανίας τοῦ γερμανικῶ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ; Γιατὶ στὴν Ἑλλάδα μᾶς μὴ τις ἐθνικοσοσιαλιστικές παραμῶνες καὶ τὰ ἐθνικοσοσιαλιστικὰ προϊόντα κυρίαοις καὶ τὸ ἀνάλογο θέατρο. Οἱ ἄψωγες, στερεότητες, ἀλύγιτες, μουνιές, χωρὶς χρωδία καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα παραστάσεις, ὅπου ἄκοινες ὄλα τὰ λόγια αὐὰ δὲν καταλάθαινε τίποτε κ' ὅπου ἡ ἀναοχία τῶν σχολῶν πῆγαινε νὰ πάρε διοιομοιοφία μὴ τὸ λαχάνισμα. Ἡ ἰσοπεδωμένη ἐκείνη διυλία πὸς ἐπιβλήθηκε σὲ μερικοὺς ἡθοποιοὺς πὸς ἄκοινες τῆς φράσις νὰ ἐκτοξεύονται μὴ ἀλλοκοτῶς τονισμοὺς, γρηγορές, ἀστραπισίες, χωρὶς καιπύλες, κυνηγῶντας μανιακὰ τὴν κατάλητῆ τους, ἄλλυτε σ' ἔνα ἔσοῦ μᾶσο κ' ἀπότομα σ' ἔνα δέυατο, πὸς σὸβδιε τὴν ἐντύπωση τῆς ὑστερίας, τὸνο καὶ σ' ἔκανε ν' ἀναρωτιέσαι μῆπως ἀκοῦς μὴ ἔξη γλῶσσα. Τὰ οἰκοδομικὰ ἐκείνα μενοθήκα καὶ οἱ γιγάντιοι ὄγκοι μὴ τὸν ἐθεωροῦσμένο, τὸ μονότομο, πὸς νὰ πᾶνε ἀπελπίσια, χρωματισμοὺς ἢ μὴ τὴν καρποσταλικὴ τους ἀκοίβια καὶ γλυκερῶδα, ὅπου ἐκίεπες τὸν ἡθοποιοὺ ἔνα ἄθλιο, μικροσκοπικὸ ἔξάρτημα ἀκατανόητα ποιοιτῶ. Τὸ δεκαπενταετοῦ ἀνοίωμα τῆς ὑποῦκας πὸς μάτια πᾶσκιζε κ' ὁ πὸς μακρινὸς θεατῆς νᾶνε μὴ σινωλικὴν εἰκόνα. Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ «καλὴ ἐποχὴ»; Ὁ θραυσιθῶ τῶν νομοπιστικῶν νοῦστων μὴς γυδαίας καὶ ἐνομομονοῦς ὀλιγαρχίας πὸς ἔσεονε ἀπὸ πῶσο τῆς, ἄβουλη, χωρὶς ἀτομικὴν ὑπότα-

ση καὶ μὴ μερίδα ἀπ' τὰ καθυστερημένα στρώματα τῶν μεσαίων ἀστῶν κ' ἡ ὄλοσχερῆς ἀπουσία τοῦ λαοῦ; Νομίζω πὸς εἶναι ἄθλιθερὸ μᾶ κ' ἐπικίνδυνο νὰ καλλιοοῦσι αὐτὴν τὴν πὸς ἔραλη πὸς ἔπιασε ἀκόια καὶ σ' ἔνα μέσο τῆς καλλιτεχνικῆς μας ἡγεσίας κ' ἔχει ἀέσει σύγγυση καὶ σ' αὐτοὺς τὸς ἀνθρώπους τοῦ θεάτου πὸς ἔχουν τόσο ἐξακαθαρμένους ἀπόψεις πάνω σὲ κοινωνικὰ προβλήματα κ' ἀσθάνονται ἀναμιασθῆτητα τὴν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς Τέχνης. Ἄξω πρόληψη γιὰτὶ ἄν ἔλ' αὐτὰ στὴ γῶσα τους, μὴ τὴν ἔραλη κ' ἀποσοῦτοπιτη μεγαλομανία τῆς, καὶ στὸν καιρὸ τὸς στεκόνταν, ἔδῶ, στὴ λοική, στὸ ὄδι, στὸ γῶσμο καὶ στὸ μέτρο καὶ τὴν τόσο ἀνθρώπινη κοινωνικὴ ἔραση πῶναι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς γῶρας, ἦταν μὴ δέξοτατα πασῶντα καὶ δὲν ἔβιαιε ποτὲ ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ψυχὴ. Σήμερα ἀκόια περισσότερο. Καὶ νομίζω πὸς δὲν πᾶνε νὰ νᾶνοῦσι ἀπ' τὰ μάτια μας ποίε ἦταν οἱ συνθήκες πὸς τῆς ἐπιτοέμενης ν' ἀναπτυχθεῖ. Ἐνας κ' ἀναστικατάστατος ὁ «Ἀογνῶς» τῆς φυκ' ἀπὸ ἔνας φουροῦκος σὲ κάθε ἐπᾶννεμα καὶ Τέχνη κ' ἀπὸ τὸ πῶδι τὰ μεσάνυια τὸ σῶσοκοπῆμα. (Γερμανικὸς τῶτος ποσπᾶνδῶς), μὴ κλα τὰ μέσα, τῆς ἐκδῆλωσης αὐτῶν τῶν ἡοιερᾶκων. Ἡ ἐνστικτῶδικὴ ἀντίδραση πὸς νεινοῦσταν στὴν ὀλάτητα ἦταν οὐσική, γιὰτὶ ἦταν ἡ ἡγανική μεταφορὰ μὴς ἔξνης ἔκροσας καὶ ἡ ἔξη ἔραση πὸς ἄλλοι μὴς μὴ ὄλοσχερῶς τὴν πὸς ἔραση νὰ ἔραφίεσαι καὶ νὰ θαυπῶσων. Ἡ πὸς ἔραση αὐτὴ εἶναι ἀναμιασθῆτη, γιὰτὶ τὸ θλιθερὸ τῶτου ἔρανο δὲ μᾶς πᾶρα (Συνέχεια στὴ σελ. 15)

τὸ μεγαλὸ Πνεῦμα τῆς Μεσογείου, ὅχι στὴν παραδεδεγμένη ἀπὸ συνήθειαι αὐτοῦ τῶς τελευταίους αἰῶνες στατική, δογματική, περιωρισμένη του Ἐννοια καὶ Μορφῆ, ἀλλὰ Πνεῦμα, πὸς συνωπεκτείνεται δυναμικὰ καὶ φορὰ μ' αὐτὸ τὸν ἴδιο Λόγο τῆς Παγκόσμιας Ἱστορίας, τὸν διαστέλλει ὡς τὰ ὕστατα νοητὰ ὀριά του καὶ κατέχει πάντα μέσα του «ἔτι ρᾶον τὸ μεῖζον ἢ τὸ ἔλαττον».

Κι' ἀσφαλῶς σ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα, ὅσοι ἀνθρωποὶ πνευματικοὶ σ' αὐτὸ τὸν τόπο, οφείλουμε νὰ οἰκοδομήσουμε τὸ συνωιῶτερο τὸν ἄξιο του Ναοῦ, ὡστε ἡ Ἑλλάδα, ἡ πανάνοιη κ' ἐντέλως καινούρια Ἑλλάδα, νὰ ἔραφίεται πάλι καὶ τὴ θέση τῆς καὶ τὴν καθολικὴν ἀποστολή τῆς, μὴ στὴ μέση ἀπῶνα κόσμῳ νέῳ, ἀλλὰ καὶ μὴς στὸν ἴδιο θεοικὸ γεωλογικὸ αὐτὸ τόπο, ἀλλὰ κ' ἀνάμεσα στὸν ἴδιο τῆς ἀθάνατο, ἀκατάβλητο Λαό.

Κι' ἄς μὴ νοῦστωμε πὸς μὴ κοινὴ καὶ ἔντονη ἀφοσίωση τῶν σημερινῶν ποσπαθενῶν μας στὴν ἀνάοηση τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ τοῦ Πνεῦματος, θὰ παραβλέπει μ' ἔνα ἢ ἄλλο τρόπο, κάποια ἀμείσα πολιτικὰ ἢ κοινωνικὰ σωμῶσῶνά μας. Ἐντελῶς ἀπεναντίας, θὰ τὰ φωτίσει καὶ θὰ τὰ ἐνισχύσει. Τὸ ἱσπανικὸ Πολιτικὸ ἢ Κοινωνικὸ μας πλάσιον, θὰ ὑπάρξει τότε μὴ ὄλοσχερῶς δογματικὸ καὶ βίωσιμο, ὄσο πῶτερο πλάσιον καὶ στερεὰ τοῦ ποστωιοῦσμοῦ τὰ καθαρὰ πνευματικὰ ἔραφίετα συνωνῶνα καὶ ἔραφίετα θεμῆλια του. Ἀποκλείεται πᾶ ἡ σκέψιμ πὸς θὰ νᾶποσει νὰ ντίξουμε ἄλονα μονακὰ καὶ κάθε τόπο, τὰ δοσῶνται ἱερά καὶ ἡοῦκὰ ὀδοφῶγῳ ματὰ μας, γιὰ νὰ ὄνωνοῦμε λῖνο ἔπειτα. στὴ θέση τῶν τεοσῶσιων τοῦ λαοῦ μας βασίων, κάποια ἐφήμερα ἔυλένια ποσπᾶννησια γ' αὐτῶν. Εἶναι βασίωτες καιροὺς, νὰ ὀδοσσομῶστωμε μὴ τὸ ἔραφικὸ καὶ διεθνικὸ συγγῶνικὸ τοῦ καιροῦ μας μέτοο, τὸ καινούσιο Ἀντικετονικὸ μενῶλο Στέδιο, πὸς στίε νενικῆς νομισῆς του. καθῶς κῶλας εἶπα ἀπὸ τὸ πῶσο μου Ἀοθο, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ νὰ μῶσει ν' ἀναγῶνται ἐκκαθῶ τὸν ἔρατὸ του, καὶ νὰ ποσπαεινμᾶτῆτῆ καὶ ν' ἀνασομῶσῶτῆται. Κ' εἶναι ἀκόια ἀπόλυτοι καιροὺς ν' ἀντιληθοῦσι, πὸς ἡ ἀνιστῆ δῆμῶν πὸς ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ σάπια, ταπεινὴ, ἐτοιμῶροπρη Ἀντίδραση, καὶ τὴ δικὴ μας

ἐρῆ δημιουργικὴ Ἀγῶνία, θὰ τελειώσῃ τότε μόνον, ὅταν θὰ πᾶσομε μὴ μᾶς οἱ σκαλωσιεὶς τοῦ σιωπηλᾶ ποστωμαζόμενου ἀπὸ μᾶς τοῦ ἴδιου καθαρὰ οἰκοδομικοῦ μας Ἐργου, κ' ὅταν ἔραφῶν τοῦ Ἐρνο τῶτο φωτιστῆ κάτου ἀπ' τὸν ἥλιο, στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιδῆλτικὴ πρᾶμᾶτῆσῆ του.

Κι' ἀσφαλῶς δὲν ἐνοῦο μὴ τῶτο δῶτομα, πὸς ἡ ἀπὸ μέρος μας ἐνῶια κ' ἀποφασιστικὴ μεγάλῃ μᾶχη γιὰ τὴν ἐξαοφᾶλση ὄλων τῶν πολιτικῶν ἐκείνων προῦποθέσεων πὸς θὰ μᾶς ποσπῶφῶν τὸ καθῶριο καὶ πλάτῶ οἰκοδομικὸ μας ἔραφῶς, δὲν γοιᾶζεται ἀπόλυτα καὶ σύντομα νὰ γίνε. Ἀλλὰ πῶν, καὶ μέσα, καὶ πὸς πᾶρα ἀπὸ τὴ μᾶχη αὐτῆ, νὰ ὑπάρχει. θετικὰ δημοιοιοῦμεν. μᾶ, ἀνάλογο πρὸς τὴν οὐσία τοῦ ἐπιβαλλόμενου καινούριου ἐθνικοῦ συγγῶνικῶ καὶ διεθνικοῦ Αἰτήματῶς μας, ἐπιβλητικὴ ἢ Συναμῆδοποίησι τῆς νέας μας οἰκομνηνικῆς πνευματικῆς ἀποστολῆς. Ἀποστολῆς Μεσοειακῆς, καὶ γιὰ τὸ λῶνο αὐτὸ καθολικῆς, γινάντιος. ὡς ποοίετα, στὴν ὄποια, ἡ Ἑλλάδα, ὀδοῦσῶτε ἄν τὴν ὄρα τούτῃ ὑπάρχουν ἄλλοι λαοὶ πὸς κάνουνε νὰ γέρονε ἢ πολιτιστικὴ τοῦ κόσμου πλάστιγγα ἀπὸ τῶνα ἢ ἄλλο μέρος τοῦ Πλανῆτη. (Ἀμερικῆ, Ρωσία, Εἰρηνηκῶ Ὁκεανῶς) ὄνι ἰονᾶνα δικαιῶνται κληρονομικὰ ἀπόλυτα, ἀλλ' ὄποσρεῶνται ἀπ' τὴν ἴδια τῆς σημερινῆ ἡρωϊκῆ ποιοῦτητα, νὰ τὴν ὄψοσει ἀνάμεσα σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο, σ' ὄλη τὴν καινούσια τῆς καθολικῆν ἀνάσταση καὶ σ' ἄλη τὴν καινούσια ἰστορικὴ τῆς δόξα. Κ' ἡ ἀσῶζήτῆτα ἢ Ἑλλάδα τὸ μῶπορεῖ. Οἱ βαθειές, οἱ ἀμείσῶσῶτες ἐγγυῆσεις τῆς ὑπάρχουν. Ἀρκεῖ μόνον τὰ ποσπαμῶτικὰ συνειδῆτᾶ πνευματικὰ παιδιὰ τῆς, νὰ πᾶσῶνομε ἀντάξει τὸ ἀνάσῆμα ὡς αὐτῆ. Ἀρκεῖ ἰονᾶνα νὰ κατασθεῖ τὸ νενικὸ μενῶλο Στέδιο (καὶ τὸ Ἀοθο αὐτὸ, τὸ τελευταῖο, ὄποσρεῶνται τὴν ἔπειτα ἀπ' τὴν πᾶρῶν ὄδοιομῶν ὄσον σύντηχῆ κατάσθεσῆ του), πὸς ὄλοι θὰ τὸ ἐπερασοῦσι κ' ὄλοι θὰ δουλεύωμε οἰοῦσῶνα γ' αὐτὸ. Ἀρκεῖ νὰ σφίξωμε ἀντρικὰ κ' ὄπεῦθῶνα τὰ χῆρα, καὶ νὰ ὄποσθεροῦμεν ἀμῶσῶτα, πὸς γιὰ τὴν καινούσια Ἑλληνικὴν αὐτὴν κατὰκτηση, οἱ καρδιές μας δὲν θὰ νὰ βαρύνουν, οἱ θελήσεις μας δὲν θὰ λυγίσουν, οἱ ψυχές μας δὲν θὰ κούραστοῦνε ποτὲ πᾶ!

"ΑΡΜΠΑΙΤΕΡ"

Του Γιώργη Β. ΤΖΙΝΗ

Ἡ ἀτοιμωγῆ σῆνει τὰ βῶνια φοροῦμα ἐράγτες, πὸς δουλοῦσμε στὸ ἀπορῶμιο τῶν Γερμανῶν στὸ Τατό. Τὴν μηχανὴ τὴν εἰλῶσμε ἔξω καὶ ὄχι κᾶροῦνο, ὄπως καὶ τὸς ἐράγτες πὸς κούραλῆς ὄχι φῶμῃ, μᾶ κουνουιῶδῶρλα, λαχῶντα.

Στρωγῶμιο μὴ στὰ βῶνια, πὸς νὰ γέμῶτα μῆρα σὲν κρεβάτῆια βρωμοιοοῦσι, πῆναι καὶ ἐνοῦσῶτε ἀπ' τὴν φῶρα ἢ ἀπ' τὴν φῆρα ἢ κ' ἀπ' τὰ ὄδι.

Μῆ εἰκόνα δὲν ὀσῶνε μπροστὰ μας: Ἐνας ἐράγτης κερῶς ἀπ' τὴν πῆνα πῆσῶσος τὴν πλάτῆτα τοῦ Στᾶσῶμο Ἀράου στὴν Ἀθήνα — ἔνα ποῦρο ἀκομῆ στὴν στατικῆς θᾶνῶν ἀπ' τὴν πῆνα κατὰ τὸν πόλομο.

Ἐπῶν ὄδι βροῦνε ἔτσι ἄοιο ἀπὸ μᾶς: Ἡ σκέψι πὸς κυριαρχεῖ.

Τὰ σῶτα μῆονο βουδᾶ. Οἱ κίτριες μοσφῆ τῶν ἐράγτων ἀντιφῶγῶν βασιτιστικῶν σκέφεις. Ἀκούγεται τὸ ρυθμικὸ πᾶσῶν πὸς κᾶνον οἱ ρῶδες καθῶς κούσῶν στὴς ῶρες καὶ πᾶσῶτε τὸ ἐξωμῶσῶμο σφῆρῆμα τῆς μηχανῆς. Πῆσῶμιο μὴ στ' ἀμῆλια μὴ τὰ ἔραρ κλαδία. Ἀπ' τῆς γιονῶσμε κερῶς ἢ Πᾶρῶνα μᾶς σῆνει τὴν παγερῆ ἀνάσῆτα.

Ἡ μηχανὴ κῶσει σῆνα τὴν ταχῶτητα. Ἔρασομιο στὸ σταθμὸ. Πολλοὶ οἰκομῶμιο ἐράγτες, μὴ κᾶνον ὄδοχα, μὴ τὸ μαῶρο Ἡ στὸ ὄσορο περιεργῶνιο πᾶναι, πᾶν στατιστῆσι τὸ τῶνιο. Βῆσῶνιο γιὰ νὰ ποσπᾶσῶνιο πᾶνιο νὰ φῶσῶνιο τὰ ὄδοχα μὴ τὰ οἰκομῶμιο τῶν Γερμανῶν.

Ὁ Γερμανὸς καὶ μὴ γῶνιο. Μὴ πᾶσῶνιο στὸ χῆρι, μὴ πᾶσῶνιο τὸ ἐπᾶσο καὶ μὴ κῶσιεῖς — κατὰ πρότῆση στὰ πῶνιᾶ — βῆσῶκα χωρὶς νὰ τὸ καταλάω μῶσομῶμιο ἔξω. Ἐπῶ ὄ ἐπισῶτῆς τοῦ συνωργῶμιο μᾶς.

Σήμερα δὲν θὰ δουλεύωμε. Γλυτῶσμε τὸ κῶρο, πὸς θὰ μᾶς βῆρῆσι πὸς πῆλο ποσγῶσιεσις.

Τότε πᾶνο ἀπ' ὄλα κυρίαοις ἡ πῆνα. Κάτι ἔραπε νὰ βᾶλομε στὸ σῶμα. Τότε ἀντικῶσμε κατὶ πὸς μᾶς ἔρατῆ σῆρα: Πῆνι ἔξη πῆσῶμιο ἐράγτες ἔχουν ὄδοσι κερῶνα καὶ χῆρα μῆσα σ' ἔνα ὄδοιο κ' ἀνακαλῶσμε τὰ σκαυῆια νὰ βροῦνε τίποτε φορῶσμο. Ἐραφῆκα πᾶσῶτα ἔνα Γερμανῶ, πὸς ὄδοσι κατὰ τὸν πόλομο.

Ἐπῶν ὄδι βροῦνε ἔτσι ἄοιο ἀπὸ μᾶς: Ἡ σκέψι πὸς κυριαρχεῖ.

Τὰ σῶτα μῆονο βουδᾶ. Οἱ κίτριες μοσφῆ τῶν ἐράγτων ἀντιφῶγῶν βασιτιστικῶν σκέφεις. Ἀκούγεται τὸ ρυθμικὸ πᾶσῶν πὸς κᾶνον οἱ ρῶδες καθῶς κούσῶν στὴς ῶρες καὶ πᾶσῶτε τὸ ἐξωμῶσῶμο σφῆρῆμα τῆς μηχανῆς. Πῆσῶμιο μὴ στ' ἀμῆλια μὴ τὰ ἔραρ κλαδία. Ἀπ' τῆς γιονῶσμε κερῶς ἢ Πᾶρῶνα μᾶς σῆνει τὴν παγερῆ ἀνάσῆτα.

Ἡ μηχανὴ κῶσει σῆνα τὴν ταχῶτητα. Ἔρασομιο στὸ σταθμὸ. Πολλοὶ οἰκομῶμιο ἐράγτες, μὴ κᾶνον ὄδοχα, μὴ τὸ μαῶρο Ἡ στὸ ὄσορο περιεργῶνιο πᾶναι, πᾶν στατιστῆσι τὸ τῶνιο. Βῆσῶνιο γιὰ νὰ ποσπᾶσῶνιο πᾶνιο νὰ φῶσῶνιο τὰ ὄδοχα μὴ τὰ οἰκομῶμιο τῶν Γερμανῶν.

Τὸ τῶνιο στατιστῆσι στὸ σταθμὸ καὶ τὰ βῶνια ἔρασομιο. Ἄπὸ ἀπὸ τὸ ὑπόσῶγο τοῦ σταθμῶ μὴ ὄδοχα κᾶνον οἱ ἐρατῶμιο στὸς τᾶγκους πῆρῶμιο μὴ τις βῆρῶσιεσις, πὸς γῶνιο κ' ὄδοχα.

Μῆπῶκα στὴν ὄδο γιὰ νὰ πᾶσομιο ἀπ' τὸν ἔραγο τῆς κεντρικῆς πόρας. Μῆσᾶ ἀπ' τὴν πόρα τὴ μᾶς τᾶν ἐράγτων ὄπῆ νὰ ποσπᾶσῶνιο, πᾶνιο κᾶνον οἰκομῶμιο. Μῆ εἰκόνα δὲν ὀσῶνε μπροστὰ μας: Ἐνας ἐράγτης κερῶς ἀπ' τὴν πῆνα πῆσῶσος τὴν πλάτῆτα τοῦ Στᾶσῶμο Ἀράου στὴν Ἀθήνα — ἔνα ποῦρο ἀκομῆ στὴν στατικῆς θᾶνῶν ἀπ' τὴν πῆνα κατὰ τὸν πόλομο.

Ἐπῶν ὄδι βροῦνε ἔτσι ἄοιο ἀπὸ μᾶς: Ἡ σκέψι πὸς κυριαρχεῖ.

Τὰ σῶτα μῆονο βουδᾶ. Οἱ κίτριες μοσφῆ τῶν ἐράγτων ἀντιφῶγῶν βασιτιστικῶν σκέφεις. Ἀκούγεται τὸ ρυθμικὸ πᾶσῶν πὸς κᾶνον οἱ ρῶδες καθῶς κούσῶν στὴς ῶρες καὶ πᾶσῶτε τὸ ἐξωμῶσῶμο σφῆρῆμα τῆς μηχανῆς. Πῆσῶμιο μὴ στ' ἀμῆλια μὴ τὰ ἔραρ κλαδία. Ἀπ' τῆς γιονῶσμε κερῶς ἢ Πᾶρῶνα μᾶς σῆνει τὴν παγερῆ ἀνάσῆτα.

Ἡ μηχανὴ κῶσει σῆνα τὴν ταχῶτητα. Ἔρασομιο στὸ σταθμὸ. Πολλοὶ οἰκομῶμιο ἐράγτες, μὴ κᾶνον ὄδοχα, μὴ τὸ μαῶρο Ἡ στὸ ὄσορο περιεργῶνιο πᾶναι, πᾶν στατιστῆσι τὸ τῶνιο. Βῆσῶνιο γιὰ νὰ ποσπᾶσῶνιο πᾶνιο νὰ φῶσῶνιο τὰ ὄδοχα μὴ τὰ οἰκομῶμιο τῶν Γερμανῶν.

Ὁ Γερμανὸς καὶ μὴ γῶνιο. Μὴ πᾶσῶνιο στὸ χῆρι, μὴ πᾶσῶνιο τὸ ἐπᾶσο καὶ μὴ κῶσιεῖς — κατὰ πρότῆση στὰ πῶνιᾶ — βῆσῶκα χωρὶς νὰ τὸ καταλάω μῶσομῶμιο ἔξω. Ἐπῶ ὄ ἐπισῶτῆς τοῦ συνωργῶμιο μᾶς.

Σήμερα δὲν θὰ δουλεύωμε. Γλυτῶσμε τὸ κῶρο, πὸς θὰ μᾶς βῆρῆσι πὸς πῆλο ποσγῶσιεσις.

Τότε πᾶνο ἀπ' ὄλα κυρίαοις ἡ πῆνα. Κάτι ἔραπε νὰ βᾶλομε στὸ σῶμα. Τότε ἀντικῶσμε κατὶ πὸς μᾶς ἔρατῆ σῆρα: Πῆνι ἔξη πῆσῶμιο ἐράγτες ἔχουν ὄδοσι κερῶνα καὶ χῆρα μῆσα σ' ἔνα ὄδοιο κ' ἀνακαλῶσμε τὰ σκαυῆια νὰ βροῦνε τίποτε φορῶσμο. Ἐραφῆκα πᾶσῶτα ἔνα Γερμανῶ, πὸς ὄδοσι κατὰ τὸν πόλομο.

Ἐπῶν ὄδι βροῦνε ἔτσι ἄοιο ἀπὸ μᾶς: Ἡ σκέψι πὸς κυριαρχεῖ.

Τὰ σῶτα μῆονο βουδᾶ. Οἱ κίτριες μοσφῆ τῶν ἐράγτων ἀντιφῶγῶν βασιτιστικῶν σκέφεις. Ἀκούγεται τὸ ρυθμικὸ πᾶσῶν πὸς κᾶνον οἱ ρῶδες καθῶς κούσῶν στὴς ῶρες καὶ πᾶσῶτε τὸ ἐξωμῶσῶμο σφῆρῆμα τῆς μηχανῆς. Πῆσῶμιο μὴ στ' ἀμῆλια μὴ τὰ ἔραρ κλαδία. Ἀπ' τῆς γιονῶσμε κερῶς ἢ Πᾶρῶνα μᾶς σῆνει τὴν παγερῆ ἀνάσῆτα.

Ἡ μηχανὴ κῶσει σῆνα τὴν ταχῶτητα. Ἔρασομιο στὸ σταθμὸ. Πολλοὶ οἰκομῶμιο ἐράγτες, μὴ κᾶνον ὄδοχα, μὴ τὸ μαῶρο Ἡ στὸ ὄσορο περιεργῶνιο πᾶναι, πᾶν στατιστῆσι τὸ τῶνιο. Βῆσῶνιο γιὰ νὰ ποσπᾶσῶνιο πᾶνιο νὰ φῶσῶνιο τὰ ὄδοχα μὴ τὰ οἰκομῶμιο τῶν Γερμανῶν.

Τὸ τῶνιο στατιστῆσι στὸ σταθμὸ καὶ τὰ βῶνια ἔρασομιο. Ἄπὸ ἀπὸ τὸ ὑπόσῶγο τοῦ σταθμῶ μὴ ὄδοχα κᾶνον οἱ ἐρατῶμιο στὸς τᾶγκους πῆρῶμιο μὴ τις βῆρῶσιεσις, πὸς γῶνιο κ' ὄδοχα.

Μῆπῶκα στὴν ὄδο γιὰ νὰ πᾶσομιο ἀπ' τὸν ἔραγο τῆς κεντρικῆς πόρας. Μῆσᾶ ἀπ' τὴν πόρα τὴ μᾶς τᾶν ἐράγτων ὄπῆ νὰ ποσπᾶσῶνιο, πᾶνιο κᾶνον οἰκομῶμιο. Μῆ εἰκόνα δὲν ὀσῶνε μπροστὰ μας: Ἐνας ἐράγτης κερῶς ἀπ' τὴν πῆνα πῆσῶσος τὴν πλάτῆτα τοῦ Στᾶσῶμο Ἀράου στὴν Ἀθήνα — ἔνα ποῦρο ἀκομῆ στὴν στατικῆς θᾶνῶν ἀπ' τὴν πῆνα κατὰ τὸν πόλομο.

Ἐπῶν ὄδι βροῦνε ἔτσι ἄοιο ἀπὸ μ

Η ποιητική μας κληρονομιά

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

(1898) Τού Γεωργ. ΠΛΕΥΡΗ

‘Η λευθεριά δέν είνε τι καινούργιο γιά την Κρήτη,
Μέ τὰ λευκά φύτρωσε κεί, και με τόν Ψηλορείτη.
Είνε δενδρί άγαπητό, στ’ άγέρωχα παιδιά της,
Και τό φυλάξαν μ’ άρματα, άκοίμητα κοντά της.
Τό ‘θρεψαν χρόνια άμέτρητα, με αίμα, και κουφάρια,
Μ’ αλήθεια δέ μεγάλωνε μήτ’ έβγαζε κλωνάρια,
Γιατί άέρας πιχτηρός, π’ Άνατολή και Δύσι,
Ζιζάνια φαρμακερά, δέν τ’ άφιναν ν’ αυξήσει.
Μά τών μαρτύρων οι χοροί, τών τουφεκιών οι κρότοι,
Τό αιώνιο Τουρκοκύνηγο, τής γής τό αίμοπότι,
Τό από κουφάρια λίπασμα, οι θρήνοι κ’ ή λαχτάρα,
Πικνό παραουτοθύμασμα, φωτιά, βοή κι’ άντάρα,
‘Εσκόρπισαν τά σύννεφα κ’ ήλλαξ’ ή άτμοσφαίρα,
Και τό δενδρί τό ζηλευτό είδε από ‘‘Ηλιο μέρα.

Δέν έκτιμάται ή λευθεριά, ή έτσι άγορασμένη,
‘Ως είν’ από τους Κρητικούς, ‘πό κόκκαλα βγαλμένη.
Κι’ από τη γή έστέναζε και μούγκρια και κείνη!...
Γιατί γεννά, κι’ ό,τι γεννά, γιά φόρο της τό δίνει.
Μάννα δέν έγεννήθη ‘κει, νά μην κλάψει τό γιού της,
Νά μη ‘δέι αίμα γιοιού κι’ άνδρός νά χοχλακά έμπρός της,
‘Ανδρα και γιους, με τ’ άρματα στή μάχη νά μη στέλνει,
Κι’ από κοντά άόρατα κι’ αύτή νά μην πηγαίνει.
Γι’ αύτό ή Κρήτη με χαρά βλέπει πού μεγαλώνει
Δενδρί π’ αίματοπότιζε... Γι’ αύτό τό καμαρώνει,
Και τόν καρπό του λαχταρά νά ίδει νά μεγαλώσει
Στή Μάννα φίλημα κοντά αιώνιο νά δώσει!...

ΠΑΥΛΗΣ ΝΤΕΝΤΙΔΑΚΗΣ

Δημοτικό Κρητικό

Δένδρα νά μην άνθίσετε, πουλιά μην κηλαιδέιτε,
‘‘Ωστε νά γιατρευθ’ ό Παυλης τόν ήχο σας νά βρείτε.
Δεύτερη μέρα ξεκινά τό Τουρκικόν άσκέρι,
Νά πά νά κάνει πόλεμο στοή Τύλλιοσ τά μέρη.
Και ό Παυλης ως τ’ άκουσε, πολύ του ‘βαρυφάνη,
Μαζεύει λεβεντοπαίδια, πόλεμο γιά νά κάνει!
Τόν πόλεμον άρχίνηζε ‘πό τση γωνιάς τά μέρη,
‘Ο Ντεντιδάκης ό Παυλης όπου δέν έχει ταίρι.
Βάστα Παυλη τόν πόλεμο κι’ ούλη την τυραννία,
Κι’ ό Κόρακας έπλάκωσε με την καθάλλαρία
Μηνά τ’ ό Γέρω Κόρακας με ένα στρατιάωτη’
«‘Αίντε, Παυλη, νά φύγομε, πάμε στον Καμαριώτη.»
Κι’ όστε νά πών’ εις τό χωριό, ό πόλεμος άρχίζει,
Κι’ ό Ντεντιδάκης ό Παυλης τσοι Τουρκους δεκατίζει.
Τρία πουλιάκια κάθουσαν πάνω σ’ ένα ταμπούρι,
Κ’ εκηλαϊδοσαν κ’ Έλεγαν λυπητερό τραγούδι’
Τό ‘να θωρεί στο Σερβελί, τ’ άλλο στον Καμαριώτη’
«Παυλη δέν τί λυπηθηκες την άωρφή σου νιάτη;»
Τό τρίτο τό μικρότερο μοιρολογά και λέει,
Πώς στο Σκλαδόκαμπο ‘φταξεν άρίφνητον άσκέρι,
Ρεσιτ πασάς σέρνει στρατό είκοσι δυο χιλιάδες,
Κερκεζίκον, ‘Αράπικο και Κρητικούς άγάδες,
Μέ πεντακόσιους χριστιανούς τσοι Τουρκους φοβερίζει,
‘Ο Ντεντιδάκης ό Παυλης, και τρόμο τσοι ποτίζει’
Τρεις μέρες κάνει πόλεμο, τρεις μέρες και τρεις νύχτες,
Και πολεμούν άντρίστοκα γιαλίτες κι’ άγορίτες’
Δίχως ψωμί, δίχως νερό, δίχως μιντέτι νάρθει
Σέ τούτον δά τόν πόλεμον πολλή Τουρκιά έχάθη’
Πέφτουν τά βόλια σά βροχή, κ’ οι μπόμπες σά χαλάζι,
Κι’ αύτό τό λιανοτούρεκο ό κόσμος τό τρομάζει’
Οι Τουρκοί άπου τό φόβο τους, αλλάχ! αλλάχ! φωνάζου,
Τό Μουχαμέτη γιά νά ‘ρθεί νά τσοι βοηθήσει κράζου’
Ρεσιτ πασάς εφώναζε, «άμέτη μουχαμέτη!
‘‘Όπου κι’ άν έπολέμησα, δέν είδ’ έτοςά σικλέτι.»
Και πάλ’ εζαναφώνιαξεν άπάνω στ’ αλογόν του,
Πώς είδε τόν καπτά Παυλη τό φοβερόν όχθρόν του’
«Πάψε, Παυλη, τόν πόλεμο γιά τούτο τό σφερί,
Νά κατακάτσω ό κορνιαχτός, νά μετρηθεί τ’ άσκέρι.»
Μετρούντ’ οι Τουρκοί τρεις βολές, λείπουν χίλιοι τρακόσοι,
Και πληγωμένοι βρισκονται πειλιά άπ’ άλλοι τόσοι’
Μετρά ό Παυλης τσοι Χριστιανούς, λείπουνε τρεις λεβέντες,
Και πληγωμένοι βρισκονται πειλιά ‘πό δεκαπέντε.

Ψιλή φωνή άκούστηκε άπ’ ένα μιτριζι,
Πώς έπληγώθη ό Παυλης, και εις δέν τό γνωρίζει.
Γιά σας, παιδιά, νά πάρτε μόνο την κεφαλή μου,
Γιά νά μη μου γνωρίσουν οι Τουρκοί τό κορμί μου.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Τού Γιώργου ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑ

‘Ο κ. Θεοτοκάς στά τρία του άρθρα σχετικά με την άποστολή του συγγραφέα πού δημοσιεύθηκαν στα «Καθημερινά Νέα», κάνει βέβαια παρατηρήσεις σωστές αλλά και παρατηρήσεις λανθασμένες. Μά τό περιεχόμενο των άρθρων του παρουσιάζεται πέρα γιά πέρα καθαρά ιδεαλιστικό και δείχνει άκριβώς πώς ό κ. Θεοτοκάς είναι έπηρεασμένος άπόλυτα από τό πνεύμα αυτό. Γι’ αυτόν δέ τό λόγο παραγνωρίζει και τελείως την πραγματικότητα. Τού διαφεύγει δηλαδή πώς σε τούτη τη χαλασμένη κοινωνία όπως την χαρακτηρίζει, τό πνεύμα δέν έχει τόση έπίδραση όση τό άτομο άποδείχνουν. Τό άτομο είναι πρόιον μάλλον των κοινωνικών συνθηκών παρά της πνευματικής διαπαιδαγώγησης. Τό άτομο (ύλικό) είναι ό κύριος δημιουργός των άρχων και των πεποιθήσεων στα άτομα. Αυτό μάς άπόδειξαν οι χιλιετηρίδες πού πέρασαν και ή σημερινή πραγματικότητα. Μας άπόδειξαν δηλαδή πώς άν δέν αλλάξουν οι υλικοί όροι ζωής, μάταια οι πνευματικοί άνθρωποι θά μιλάνε γιά δίκαιο, γιά άγάπη, γιά έλευθερία οικονομική και πολιτική και γιά ό,τι τέλος πάντων θεωρείται ήθικό. Γιατί ή φωνή τους θά πνίγεται, αυτοί θά στραγγαλίζονται και ό λαός θά παραμένει ύποδουλωμένος πνευματικά, οικονομικά, πολιτικά από τους ανθρώπους άκριβώς εκείνους πού έχουν κάθε συμφέρο από την ύποδούλωση αυτή. ‘Ο ειρηνικός και πολιτισμένος δρόμος πού προτείνει ό κ. Θεοτοκάς γιά τους πνευματικούς ανθρώπους, ήταν ό δρόμος πού άκολούθησε ό θεός Ναζωραίος, οι μαθητές του και όλοι οι μεγάλοι στο παρελθόν και πού ή άμοιβή τους ήταν ό σταυρικός θάνατος χωρίς νά έχει συντελεσθεί έκείνο γιά τό οποίο θυσιάστηκαν.

‘Εάν λοιπόν είναι έτσι — κι’ έτσι είναι — νομίζω πώς ό συγγραφέας και γενικά κάθε πνευματικός άνθρωπος, όχι άπλώς πρέπει νά έχει ύπ’ όψη κάθε πρωτοπόρος μιάς κοινωνικής ιδέας πού θά μετράσει τη σημερινή κατάσταση. Για νά γίνει όμως πρωτοπόρος είναι άνάγκη έπιταχτική νά διακηρύξει δημοσίως, στο λαό, έκείνο πού πιστεύει

και πού θά πρέπει άπαραίτητα τό «πιστεύω» του αυτό νά ανήκει σ’ ένα από τά Ι δ ε ο λ ο γ ι κ ά ρ ε υ μ α τ α της έποχής του άν θέλει νά παρουσιάσει ότι ζει και κινείται μέσα στην πραγματικότητα, αλλά και γιά νά έχει κάποια αξία και κάποιο θετικό αποτέλεσμα ή συμμετοχή του. Διαφορετικά θά παραμένει ένας «άψ’ ύψηλο» ιδεολόγος, άχρηστος στον άγώνα του λαού του. ‘Ενα όμως πράγμα πρέπει νά προσέξει ό πνευματικός άνθρωπος στην προκειμένη περίπτωση και αυτό είναι νά ένταχθεί στην ιδεολογική έκείνη παράταξη πού άποβλέπει πραγματικά στην επικράτηση μιάς καθολικής δικαιοσύνης και κοινωνικής άπολύτρωσης. Τώρα άν θά υποχρεωθεί — παίρνω την άποψη του κ. Θεοτοκά — νά περιορίσει την άλήθεια σε όρια εκ των προτέρων χαραγμένα ή παράταξη πού άκολουθεί μόνο και μόνο γιά νά πετύχει — το ελικόσ σκοπός, μού φαίνεται πώς γιαυτό δέν θά βαρύνεται ούτε ψυχικά, ούτε πνευματικά. Και τότο γιατί τό διαπαιδαγώγηση των λαών παρουσιάζονται πολλοί ψυχολογικοί παράγοντες πού στην πραγματικότητα δέν μπορεί και δέν πρέπει νά παραγνωρίσει. Γιατί άπλούστατα άν παραγνωρίσει ή προσπάθειά της θά άποτύχει.

Σάν συμπέρασμα λοιπόν των παραπάνω βγαίνει πώς ό συγγραφέας σάν ήθικοπλαστικός δάσκαλος των πλατειών μαζών όχι μόνο πρέπει ν’ αγωνίζεται με την πένα του συγκεκριμένα γιά μιά ιδεολογική παράταξη της έποχής του, πού θά πρέπει νά είναι ή καλύτερη, μά και δίπλα στους ομοϊδεάτες του ως τόν άγώνα. ‘Η άνεξαρτησία του σε μιά τέτοια προσπάθεια κατά την αντίληψη μου δέν άποτελεί παρά μονάχα λιποταξία και τό χειρότερο μιά «πολιτική έξερτημένη» από τους έχθρους του δικαίου και της κοινωνικής άπολύτρωσης του λαού. Προσπάθεια δέν είναι αυτή ό ούσοδήποτε πνευματικός άνθρωπος θέλει νά την παρουσιάσει πραγματικά άνεξάρτητη.

‘Η πραγματικότητα αύτά μάς διδάσκει ως σήμερα και αύτη πρέπει νά έχει ύπ’ όψη κάθε πνευματικός άνθρωπος και ό κ. Θεοτοκάς έάν θέλει νά προσφέρει μιά θετική υπηρεσία στο λαό του. ‘Ολα τά άλλα άποτελούν ούτοπία και «θεοειρα θερινής νυκτός».

Η ΠΑΤΡΙΔΑ

‘Η πατρίδα του κάθε ανθρώπου και ή θρησκεία είναι τό πών και πρέπει νά θυσιάζει και πατριωτισμόν και νά ζή αυτός και οι συγγενείς του ως τίμιο άνθρωποι εις την κοινωνία. Και τότε λέγονται έθνη, όταν είναι αναγνωρισμένα με πατριωτικά αίσθηματα. Τό εναντίον λέγονται παλιώμαθες των έθνών και βάρος της γής. Και διά τούτο ως πατρίδα γενική του κάθε ένου και έργου των άγώνων του μικρότερου και άδύνατου πολίτη, έχει κι’ αυτός τά συμφέροντά του εις αύτην την πατρίδα και αύτην την θρησκεία. Δέν πρέπει ό άνθρωπος νά βαρύνεται και νά άμελη αύτά. Και ό προκομμένος πρέπει νά φωνάζει ως προκομμένος την αλήθεια, τό ίδιο και ό άπλός. ‘Οτι κρικέλλα δέν έχει ή γής νά την πάρη κανείς εις την πλάτην του, ούτε ό δυνατός, ούτε ό άδύνατος; και όταν είναι ό καθέξ άδύνατος εις ένα πράμα και μόνος του δέν μπορεί νά πάρη τό βάρος και παίρνει και τους άλλους και βοηθούν, τότε νά μην φαντάζεται νά λέγη ό αίτιος ε γ ω νά λέγη έ μ ε ις. ‘Οτι βάναις όλοι τις πλάτες, όχι ένας. Οι άρχοντές μας, οι άρχηγοί μας έγιναν «Εκλαμπρότατοι», έγιναν «Γενναϊοτάτοι» και οι ντόπιοι και οι φορτικοί, όμως τίποτα δέν τους αναπαύει.

(‘Από τά άπομνημονεύματα του Στρατηγού ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ)

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τού Στρατηγ. Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗ

‘Υπάρχει σήμερα δημοκρατική παιδεία στη χώρα μας; Κανένας σοβαρός άνθρωπος δέν μπορεί νά τό πεί αυτό, άφού στην ‘Ελλάδα τώρα και δέκα χρόνια δέν υπάρχει ούτε δημοκρατία ούτε και λαϊκή παιδεία.

‘Η 4ουγουσιανή δικτατορία κι ή ξενοφασιστική κατοπή της κατοχή διαλύσανε και τά δυό. Παράλληλα όμως κατόρθωσαν νά αναπτύξουν με τά καταπιεστικά τους μέτρα τη δημοκρατική συνείδηση του έλληνικού λαού και ιδιαίτερα των δασκάλων του. Σέ καμιά έποχή ό λαός μας δέν είχε τόση πίστη στη λαϊκή δημοκρατία, όση σήμερα. Οι δασκάλιοι του συνταξίαν την ζωή τους με τη ζωή του λαού τους, τόν ακούλουθησαν πιστά και στο μαρτύριο και στη δόξα και στο δρόμο αυτό των κοινών άγώνων μόρφωσαν και μορφώθηκαν δημοκρατικά.

Τυπική άπόδειξη της δημοκρατικής αυτής πραγματικότητας μάς έδωσε πριν λίγες μέρες μιά εγκύκλιος του έπιτερωτή Φθιώτιδας Τρ. Παπαθανασίου με την όποία καλεί σε άπολογία 120 δασκάλους της περιφέρειας του γιά τά δημοκρατικά τους φρονήματα και τη δράση τους στο πλευρό του λαού μας. Τό σύνολο δηλ. των δασκάλων της περιφέρειας του βρήκαν τό σωστό δρόμο. Κι επειδή αυτό δέν συμβαίνει μόνο στους δασκάλους της Φθιώτιδας, πάει νά πει καθαρά και άπλά πώς τό σύνολο σχεδόν των δασκάλων μας είναι σήμερα δημοκρατικοί. Αυτό έχει τεράστια σημασία γιά τό μέλλον. ‘Αν δέν έχουμε σήμερα δημοκρατική παιδεία από τά πάνω έχουμε δυοσ δημοκρατικό όλικό εκ των κάτω. Γιαυτό και καμιά δημοκρατία δέν θά είναι τόσο γνήσια όσο ή αριανή έλληνική λαϊκή δημοκρατία, γιατί θά προέρχεται μαζικά από τά κάτω. Είναι μεγάλη κατάκτηση αύτη γιά τη χώρα μας. ‘Ο λαός μας σήμερα μοιάζει με καζάνι πού τό νερό του βράζει και έχει γίνει άτιμος με πελώρια δύναμη γιά κίνηση. Τό καπάκι μόνον αυτού του καζανιού είναι φασιστικό. Μά μόλις φύνει ό ζενικός όγκόλιθος πού τό πλακώνει και τό διατηρεί στη θέση του, ό άτιμος θά πετάξει τό καπάκι και θά διοχετευθεί σε δύναμη κινήτρα και δημιουργία.

Στην ‘Ελλάδα όλα, έκτός του Κράτους, είναι δημοκρατικά. ‘Ο,τι θά χρειαζόταν νά έπιτευχθεί σε διαλή έποχή μέσα σε δυό τουλάχιστο γενιές κατορθώθηκε σε μιά 10ετία από τόν ξένο και ντόπιο φασισμό.

‘Ετσι άν σήμερα δέν έχουμε ακόμη στην ‘Ελλάδα ούτε δημοκρατία ούτε λαϊκή παιδεία έχουμε δυοσ δημοκρατικό λαό, δημοκρατικούς δασκάλους και παιδαγωγούς.

Και ερχόμαστε τώρα σ’ ένα δεύτερο ερώτημα: — Πώς την νιώθουν σήμερα τη δημοκρατία και τη λαϊκή μας παιδεία ό λαός μας, οι δασκάλιοι του, οι παιδαγωγοί του; ‘Απλό, καθαρό, φωτεινό είναι τό νόημα της, όσο άπλη, καθαρή κι’ αληθινή είναι ή άνυπόκριτη και πεντακάθαρη σκέψη τους.

Πιστεύουμε σε μιά δημοκρατία πού θ’ απαλλάξει τη ζωή μας από τη φτώχεια και τό φόβο. ‘Οσο ό λαός μας παλεύει γι’ αυτά τά δυό δέν έχουμε δημοκρατία. ‘Οσο ό

λαός μας πεινά, γυμνητεύει, και καταδιώκεται, τά τρία αυτά βασικά ρήματα του φασισμού, έχουμε μόνο φασισμό και όχι δημοκρατία, έχουμε μόνο αντιλαϊκή παιδεία και όχι δημοκρατική. Στη χώρα μας ή φτώχεια και ό φόβος δέρνουν άνελέητα τόν αντιφασίστα λαό μας σε τρομακτικό και χωρίς προηγούμενο βαθμό. Σήμερα, γονιός, παιδί και δάσκαλος πεινούν και φοβούνται.

Και δημοκρατική παιδεία δέν θά πεί συντακτικό και γραμματική. Δημοκρατική λαϊκή παιδεία σημαίνει πάνω άπ’ όλα νά ξεριζωθεί ή άβιλότητα πού δέρνει τά παιδιά του λαού μας. Κι άν άκόμη με τό δημοφήμισμα έλθει ή δημοκρατία κι άν αλλάξουν οι σφραγίδες των σχολείων μας γράμματα, δημοκρατική παιδεία δέν θάχουμε άν δέν δοθούν στα έλληνόπουλα τέτιες συνθήκες ζωής πού νάνα χορτάτα, ντυμένα, χαρούμενα, άν δεν έχουν δηλ. έξασφαλίσει άνευ πλήρη και ψυχολογία στην όλη παιδική ζωή τους.

Μά δέ φτάνει μόνον αυτό. Δημοκρατική παιδεία θά πεί και παιδεία λεύτερη άπαλλαγμένη από τό φόβο. Στα σκοτάδια του φόβου και της φτώχειας διαπραχθηκαν ως τώρα τά μεγαλύτερα εγκλήματα σε βάρος των λαών. Μέσα σε τέτια σκοτάδια σκοτεινοί άνθρωποι ύφαινον τά θανατερό διχτυα των πολέμων και στο βαθύ «ερεθός» ριγμένοι οι λαοί αιώνες τώρα, έπεφτεν ό ένας τυφλά πάνω στον άλλο. ‘Η δημοκρατία είναι έλευθερία κ’ έλευθερία σημαίνει φώς και τό φώς διαλύει τό σκοτάδι και τους διαδόλους του.

Στό φώς μιάς τέτιας λευτεριάς γνωρίζει ό άνθρωπος τόν άνθρωπο. Και μ’ έκκληση άντικρύζει, πώς είναι δυοσ σάν κι αυτόν. ‘Εχει, όπως λέει ό Σαυλώκ του Σαίξπηρ, σάρκα, κόκκαλα κι αύτός, μάτια κι αύτιά. Πονεί, διψά, πεινά, κρύνει σάν κι αυτόν. ‘Αγαπά, γελά, κλαίει, μιλεί, τραγουδεί, χορεύει. Και μιά φρίκη γεννιέται στην ψυχή του γιατί μ’ αυτό τό σωμα του άλλο ως τώρα—τό σωμα πούν δυοιο με τό δικό του—μίσση και πόλεμο, αίματα κι έγκλημάτα τό χωρίζαν.

Μά τά χέρια θ’ ανοίξουν σε παλάμες κι οι παλάμες θ’ άπλώσουν ν’ σφίξει ή μιά την άλλη, τό φιλή θά σφύσει τό παρελθόν και τό βλέμμα τους καθαρό τώρα μιάς καθαρής σκέψης βλέμμα, θ’ ατενίσουν από κοινού τό μέλλον.

Ναι, όταν ό φόβος λειψεί, όταν ή λευτεριά έλθει στη γή! θά σπάσουν οι άλυσιδες της σκέψης, και λεύτερο τό μυαλό σάν πρωτογέννητο θά ύψωθεί πάνω από προλήψεις.

Και θ’ ανοίξουν οι φυλακές και θά γυρθούν έξω άνθρωποι—προφήτες. Και θά κλείσουν τά μπουντρούμια, όχι, ό,τι άγάπησε τόν άνθρωπο, μά ό,τι τόν μισεί.

Και θάνα ή ζωή λεύτερη και ή παιδεία λεύτερη. Στις σχολικές αίθουσες θά μπει ή ζωή του ανθρώπου χωρίς τη φτώχεια και τό φόβο. Και θά ίδει τό παιδί και θά ζήσει τη νέα ζωή πού θάνα ήλη έρρασία και χαρά.

Και θ’ άνοήξουν τους χαρταετούς του τό παιδί στον άέρα γιά νά συναντήσουν τό άεροπλάνο, πού θά πετά και θά φέρνει στις πολυ- (Συνέχεια στη σελίδα 14)

Σύγχρονη ποίηση

ΑΚΡΙΒΕ ΜΟΥ ΣΥΝΤΡΟΦΕ*...

Τής Μαρίας ΦΑΛΑΓΓΑ

Πώς πληγωμένος έπεσε, την ώρα
Πού πολεμούσα πλάι σου, άκριβέ μου
Σύντροφε, πού δέ σ’ άφησα ποτέ μου
Τραβάω μπροστά μου και σ’ άφήνω τώρα...

Δέν πρόφτασα τά χέρια σου νά πιάσω
Μήτε λόγο γλυκό νά πούν τά χείλη
Μά τη στερνή ματιά πού μου είχες στείλει
Πώς θά μπορέσω έγώ νά την ξεχάσω;

Στην ύστατη στιγμή, στον άγριο πόνο
Καθώς κυλάει στη γή ρυακι τό αίμα
Φίλε, μού λές, με κείνο σου τό βλέμμα
Φίλε καλέ μου, μη μ’ άφίνεις μόνο!...

Στης μάχης την όρμη νά σ’ έκδικήσω
Τρελλός έχύθηκα τη μέρα έκείνη
Και σάν τό μέθυσο πού άφθονα πίνει
‘Ηπια φωτιά, γιά νά σε λησμονήσω!

Μά όταν άγάλια σώπασε τό βράδυ
Τό βήμα μου γυρνούσα άποσταμένο
Σ’ όσες μεριές νά σ’ εύρω περιμένω
Και ψάχνω, κι’ όλο ψάχνω στο σκοτάδι...

Ξάφνου θαρρώ πώς είσαι ‘Εσύ, άνάσω
Κάπου ένα φώς... μά όχι είναι τό χιόνι
Πού σ’ ένα σχήμα ανθρώπινον άπλώνει
Και με παγώνει καθώς μάτια σκάβω...

‘Ολη τη νύχτα ξάγρυπνος, θαρρούσα
Πώς σ’ έβλεπα, πώς ήμουνα κοντά σου
Κι’ άπλωνα την κουδέτρα μου μπροστά σου
Και τό ψυχρό κορμάκι σου έτυλιόυσα...

Βροχή κι’ άγέρας!... Μά έφτασεν ως τόσο
‘Η αύγή, και μ’ εύρηκε με τ’ όπλο έπ’ ώμου
Μέ τό βαθύτατο παράπονό μου
Νά μην μπορώ έναν τάφο νά σου δώσω!...

* Δυό παιδικό φίλοι, νέοι, τελειώνοντας τό Γυμνάσιο πήγαν άντάρτες στα βουνά. ‘Ο ένας δέ γύρισε. Σκοτώθηκε στη μάχη και τό πτώμα του χάθηκε. ‘Ο άλλος γύρισε και μού διηγήθηκε τό περιστατικό άπαρηγόρητος. ‘Εγώ, εις ανάμνηση έγραψα τό παραπάνω ποίημα.

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΙ ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ

Τού Μήτσου ΛΙΤΙΖΟΥ

Καρδιά μου, τώρα πιά ξέρω τό νόημα του Καιρού μου.
‘Εμαθα ό,τι μαθαίνει ένας άνθρωπος μες στη νύχτα
Πού ξεφύγει μιάν ένδρα και γλυτώνει άπ’ τό Θάνατο.
Δέν συλλογίζομαι
Γιατί τά πράγματα γράφουν μονάχα τους
Τά βιβλία των στεναγμών τους.
Δέ χρειάζεται παρά νά σκύψω άπ’ τό παράθυρο
Γιά νά διαβάσω στους δρόμους τά πρόσωπα των ανθρώπων.
Κι’ όταν κυττάζω τις φυλακές πού φωτίζονται μες στη νύχτα
Μέ προβολείς και μυδράλλια
Τότε δέ βλέπω παρά ένα πάλιο πειρατικό
Πού ξεφορτώνει τη λεία του
Στις άποβάθρες του Θανάτου.
Τόσο είν’ ό Θάνατος μες στη ζωή μας χυμένος
Πού δέν ξεχωρίζεις άν την ώρα πού κουδεντιάζεις
Μιλάς με τό Θάνατο
‘‘Η μ’ ένα φίλο σου πού τόν παίρνουν γιά νά πεθάνει.
Γιατί τό ξέρω πώς πάντα μέσα στις πόλεις
Θά σκυθρωπάζουν οι μέρες των φυλακών
Και πώς πάντα θά βρίσκονται έγκλημακτοι
‘‘Όσο θ’ άκούεται μες διαταγμό
Και θά προφέρεται μες από τρόμους και κίνδυνο
Τόνομα της ‘Ελευθερίας.

Δέν είναι έχθρος της Πατρίδος έκείνος όπου ξεσκεπάζει τά ελαττώματα της Κοινωνίας και ζητά ία-
τρείάν, αλλά έκείνος όπου τά σκεπάζει και έμποδίζει
την ίατρείαν.

Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Το ελληνικό διήγημα

ΑΓΡΑΦΟΙ ΣΤΑΥΡΟΙ

Του Α. ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ

Οι φύλακες μεθύσανε. Τό σκαλοπάτι κρουώνει, μιά φω...

άντρας μετράει. Δέκα. Μόνο; Κ' έλεγε για μεσάνυχτα με τόν νού...

ω. Μά ξαίρω από δέντρα. Κορδών - γράμματα, αυτό δέ μποροῦσε...

«Πέτρο!», σιγά, τσια πού άκούγεται. «Ορθώνεται λίγο τόν κορίτα...

«Πέτρο!», λέει δυνατώτερα. «Ο άγέρας δένρει τά παραθροφυλλά...

Καί τώρα; Οι φύλακες γρηγοροῦν, άς είναι και μεθιομένοι. Με τόν πόρτα...

«Υστερα. Σάν κάτι νά σάλεψε μεσ τόν δωμάτιο, μά πάλι άμέσως...

«Πέτρο», κάνει, «με συγχωρείς, κοιμήθηκα. Ένω είναι και για τούς...

«Τίποτα δέν πεθαίνει, όστόσο, συλλογιέται ή Μαρία, κ' έμεις...

«Οχι θά κουραστείς πολύ αυτό, θά κρυώσεις». «Εκείνος διατάζει. Τόν παίρνει...

Τό μακρινό ρολόι ξαναχτύπησε. Ντάν! Μισή ή μία; Μά δέν άκούει...

«Κράωσα», λέει κ' άναρριγεί. «Δέν έπρεπε νά σηκωθείς. Ήσυγία. Σε λίγο...

«Ήσυχία. Κάνει δύο βήματα πίσω, μεγάλη άμνηστία. Τό καγκελόφραχτο...

«Ας μιά συλλογιέμαι τίποτα», ψιθύρισε. «Έδω τελειώνουν όλα για μένα...

«Θάρορος, Μαρία!» κρατιόταν κάπως ή φωνή του. Σπαίονταν. Ή άνάσα...

«Ήσυχία. Κάνει δύο βήματα πίσω, μεγάλη άμνηστία. Τό καγκελόφραχτο...

«Ας μιά συλλογιέμαι τίποτα», ψιθύρισε. «Έδω τελειώνουν όλα για μένα...

«Θάρορος, Μαρία!» κρατιόταν κάπως ή φωνή του. Σπαίονταν. Ή άνάσα...

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

Του Βασίλη ΡΩΤΑ

6.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Κυριακή πρωί. Ή καιμπάνα σήμανε, ματασήμανε, οι άνθρωποι...

«Έχεις τόσα παιδιά, άγόρια και κορίτσια, από νέους της παντρείας...

«Εμ' και την Κυριακή;» «Εξη ημέρες νά εργαστείς και νά κάμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Τίποτα δέν πεθαίνει, όστόσο, συλλογιέται ή Μαρία, κ' έμεις...

«Εμ' και την Κυριακή;» «Εξη ημέρες νά εργαστείς και νά κάμεις...

«Κράωσα», λέει κ' άναρριγεί. «Δέν έπρεπε νά σηκωθείς. Ήσυγία. Σε λίγο...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Κράωσα», λέει κ' άναρριγεί. «Δέν έπρεπε νά σηκωθείς. Ήσυγία. Σε λίγο...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Κράωσα», λέει κ' άναρριγεί. «Δέν έπρεπε νά σηκωθείς. Ήσυγία. Σε λίγο...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Δέν έγω καμιά όποχρέωση, έλεγε ό νοικοκύρης μου θυμωμένος. Τό νερό είναι δικό μου...

«Δέν έγω καμιά όποχρέωση, έλεγε ό νοικοκύρης μου θυμωμένος. Τό νερό είναι δικό μου...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

«Αυ' κάτι δοκιμάσαμε κ' έμεις, αλλά για κείνο λέμε πως έμεις...

Ελευθερα Γράμματα

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ

Του Γ. ΒΑΛΕΤΑ

Ανάμεσα στους γνωστούς μας συνεργάτες του Ρήγα, που πιάστηκαν και παραδόθηκαν μαζί του στο μαρτύριο, ο Κορωνιός παρουσιάζεται να κατέχει μια δλότελα ξεχωριστή θέση. Ένα προσηχτικότερο πλησίασμα της κρυμμένης κάτ' απ' τόν Ισκιο και την αίγλη του Ρήγα φυσιογνωμίας του, μάς βοηθεί ν' αναγνωρίσουμε στο πρόσωπο του Κορωνιού ένα κεντρικό ήγέτη, που έπαιξε το ρόλο του συναρχηγού του Ρήγα στην οργάνωση του έθνευεργτικού του κινήματος. Ο Κορωνιός με το Ρήγα αποτελούν ένα αξεχώριστο δίπτυχο κι' ο ένας συμπληρώνει τόν άλλο στην ήγεσία και καθοδήγηση της πρώτης μας έθνικοαπελευθερωτικής εταιρίας. Κι' όταν η αυστριακή αστυνομία έπιανε μαζί με το Ρήγα και τόν Κορωνιό έπεφτε κάτω κι' ο άλλος στύλος της οργάνωσης κάλ γκρεμιζόταν συθέμελα ύλο το συγκρότημά της. Με το θάνατο του Κορωνιού έσθησε κάθε δυνατότητα ν' ανασυγκροτηθεί η Έταιρία του Ρήγα και να συνεχιστεί το έργο της.

Λιγοστά και σκόρπια είναι τα στοιχεία που κατέχουμε για τόν Κορωνιό. Ωστόσο είναι αρκετά για να σχηματίσουμε τη φυσιογνωμία του μέσ' απ' το περιγραμμά της και να φωτίσουμε το ρόλο και τη θέση της κοντά στο Ρήγα. Ο Κορωνιός είναι ο σύμβουλος του Ρήγα, ο δεύτερος Ρήγας μας, που αν κινείται μέσα στον κύκλο του Ρήγα, δέν είναι καθόλου δεύτερος στην αξία και στην προσφορά του.

Από την κατάθεσή του στο Βιεννέζο άνακριτή ξέρουμε πως όταν πιάστηκε ήταν 27 χρονώ, μικρότερος απ' το Ρήγα κατά δεκατρία χρόνια, πως γεννήθηκε στη Χίο, πως ήταν άγαμος, πως έπαγγελόταν τόν έμπορο στην Τεργέστη, συνέταιρος στο κατάστημα τών αδελφών Οικονόμου. Η άλληλογραφία του με το Ρήγα, δση πιάστηκε απ' την Αστυνομία, έκανε τόν άνακριτή να διαπιστώσει την «ιδιάζουσα φιλία» του με το Ρήγα και το «στενό σύνδεσμο» τους. «Ολα τα σχέδια, όλες οι ένεργειες κι' απόφασες του Ρήγα περνούσαν πρώτα απ' τόν Κορωνιό κι' απ' αυτόν έπαιρναν τόν δρόμο τους. Ο Κορωνιός οργάνωτικά κρατούσε την Τεργέστη στα χέρια του, όπου είχε μαζωχτεί το πιο δραστήριο και ζυπημένο ελληνικό έμπορικό στοιχείο, σαυροδρόμι ανάμεσα στην Άνατολή και στην Εύρωπη, κέντρο ανταπόκρισης κ' επικοινωνίας με την Ελλάδα. Όταν ο Ναπολέοντας έφτασε στην Ιταλία και τα νησιά του Ιονίου, η Τεργέστη, απ' τη θέση της, πήρε εξαιρετική σημασία για το κίνημα του Ρήγα. Ο Κορωνιός εκεί μέσα έχει θέση, έχει κύρος, έχει σχέσεις με τη Γαλλική Πρεσβεία, δείχνει μια πρωτοβουλία και δραστηριότητα στις ένεργειες για τη συνεννόηση με το Ναπολέοντα και για την προπαρασκευή του ελληνικού κινήματος, τόσο που ο Ρήγας να τον βάσει στο κέντρο όλης του της ένεργειας και ν' αποβλέπει σ' αυτόν σά στον πιο κεντρικό παρά-

γοντα του κινήματος. Ο Κορωνιός ήταν ο κλειδοκράτορας του Ρήγα, ο μοχλός της δράσης του.

Κατεβαίνοντας ο Ρήγας στην Ελλάδα, τέλη Νοέμβρη 1797, στέλνει τα επαναστατικά αρχεία και βιβλία του μέσα σ' έμπορικά κιβώτια, στον Κορωνιό, στην Τεργέστη. Κακή μοίρα της Ελλάδας να λείπει απ' την Τεργέστη ο Κορωνιός σε έμπορική περιουσία στη Δαλματία (Ζάρα και Κάταρο). Ο έμπορικός του συνέταιρος άνοιξε τούς φακέλους και τούς παράδωσε προδοτικά με μυστική καταγγελία στην Αστυνομία. Σε λίγο πιανόταν ο Κορωνιός στην περιουσία του και κουβαλιόταν άλυσοδεμένος στην Τεργέστη, όπου είχε κιάλας πιαστεί κι' ο Ρήγας. Μέσα στην έξορμησή του συντριβόταν το μεγάλο έργο του ξεσκαλωμού της Ελλάδας — έργο που δέν ήταν ούτοπία, όσο και όπως το βλέπουν πολλοί ιστορικοί μας.

«Έκ Βουκουρεστίου γράφουσι μοι οι φίλοι μας Θεσσαλοί, Ηπειρώται και Άθηναίοι βρυχώνται ως οι λέοντες» μοι λέγουσιν δι δέν είναι καιρός διά βιβλία, αλλά πρέπει ν' αποπλεύσω εις την πατρίδα...». Έτσι έγραφε στον Κορωνιό ο Ρήγας, λίγο πριν αποφασίσει το κατέβασμά του στην Ελλάδα. Απ' το απόσπασμα αυτό, που ανήκει πιθανότατα στο γράμμα που μαζί με άλλα παράδωσε ο συνέταιρος του Κορωνιού στην Αστυνομία, μπορούμε να διαπιστώσουμε το στενό σύνδεσμο, κάποια σχέση στενής άμοιβαιότητας, εμπιστοσύνης και οργανωτικής εξάρτησης του Ρήγα με τόν Κορωνιό, σχέση που τράβηξε άμεσα την προσοχή του αυστριακού άνακριτή, ώστε να δει στον Κορωνιό τόν πιο στενό συνεργάτη του Ρήγα «που κάτεχε όλες τις επαναστατικές σκευωρίες του».

Αυτό που λέει ο Ρήγας, πως δέν είναι πιά καιρός για βιβλία, ανταποκρίνεται, χωρίς άμειβωλία, σε κάποια άπαιτηση του Κορωνιού προς το Ρήγα για να εντείνουν την έκδοτική διαφωτιστική τους προσπάθεια, που ήταν ο αρχικός σκοπός της Έταιρίας. Στην κατάθεσή του ο Κορωνιός όμολόγησε άπερίφραστα «δι υπέβαλε στο Ρήγα την πρόταση να διαφωτίσουν τούς Γραικούς με καλά βιβλία, για να φανεί τί ήταν άλλοτε και πως κατάντησαν τώρα. Τέτια άναμορφωτικά βιβλία θάπρεπε να δοκιμάσουν να τα κυκλοφορήσουν πλατιά για να παρακινηθούν σιγά-σιγά με τόν καιρό οι πατριώτες τους να σκεφτούν για το ξεσκαλωμά τους, ώπου να τους βοηθήσει καμιά ξένη δύναμη και να τους λυτρώσει απ' την τούρκικη σκλαβιά, γιατί — το έπτε καθαρά — δέν μπορούσε ν' άρνηθεί πως έπιθυμούσε το λευτέρωμα της Ελλάδας». Η πρόταση αυτή, καυωμένη βέβαια πριν άρχισει το πνευματικό διαφωτιστικό κίνημα του Ρήγα, μάς δείχνει πως οι σχέσεις Κορωνιού-Ρήγα είναι πολύ παλαιότερες.

Ο Κορωνιός πρωτογνωρίστηκε με το Ρήγα στα 1795 (ή άρχές του 1796) στη Βιέννα, όπου πή-

γε να τυπώσει ένα βιβλίο του, τη μετάφραση της Γαλάτειας του Λαφονταίν. Εκεί στο τυπογραφείο τών αδελφών Πούλιο άντάμωσε το Ρήγα κ' έδωσαν τόν χέρι οι δυο πατριώτες κι' άνοιξαν την ψυχή τους γύρω στην ύπόθεση της κατατρεγμένης πατρίδας τους, διαπιστώνοντας τόν χρέος που έχουν σαν πνευματικοί άνθρωποι να τη βοηθήσουν να πάρει τόν δρόμο, που θα την έφερε στην άναγέννηση και τη λευτεριά. Τότε, με την εισηγήση του Κορωνιού, καταστρώθηκε τόν σχέδιο για ένα πνευματικό έκδοτικό, πλατιά διαφωτιστικό, έθνικο προπαγανδιστικό, άπελευθερωτικό κίνημα. Σ' αυτό άπάνω προχώρησαν ως ένα σημείο με τις έκδόσεις του Άνάχαρσι, της Χάρτας κλπ., ώπου η προέλαση του Ναπολέοντα κ' η άπελευθέρωση της Έφτάνησος απ' τόν στρατό του, η επαναστατική έξαψη που έπιασε όλο τόν παροικιακό ελληνισμό, που, όπως λέει ο Ρήγας, όλοι οι πατριώτες «έβρυχώντο ως λέοντες», τούς έκανε να έπιταχύνουν τόν σκοπό τους και να προχωρήσουν σε άμεσες πολιτικές, διπλωματικές και επαναστατικές ένεργειες. Είναι λοιπόν απ' τούς θεμελιωτές της Έταιρίας ο Κορωνιός, εισηγητής και τού πρώτου άναμορφωτικού σκοπού της. Γι' αυτό παρουσιάζεται να παρπονιέται και να σπρώχνει το Ρήγα για βιβλία κι' ο Ρήγας να τού άπαντά, πως οι πατριώτες, όπως ήρθαν τα πράγματα, θέλουν πιά έργα κι' ο καιρός τών βιβλίων πέρασε.

Ο Κορωνιός απ' την πρώτη συνάντησή του με το Ρήγα, φλογισμένος απ' την άναμορφωτική ιδέα, ρίχτηκε στο γράμμα και στις μεταφράσεις. Έν' απ' τα μεταφράσματα του αυτά, ο «Πρώτος Ναύτης» του Γκέσνερ, τυπώθηκε μαζί με άλλες δύο μεταφράσεις του Ρήγα, τα «Ολύμπια» και τη «Βοσκοπούλα», στο ίδιο βιβλίο με τόν κοινό τίτλο «Ο Ηθικός Τρίπους», που ένώνει τούς δυο άχώριστους συνοδοιπόρους και στο έκδοτικό τους παρροσίασμα. Ο Κορωνιός μεταφράζει στην άπλοκαθαρεύουσα, αλλά χρησιμοποιεί αρχαίζουσες λέξεις, που τις άπόφευγε ο Ρήγας.

Για ν' άλαφρώσει ο Κορωνιός τη θέση του στην άνακριση, έπτε, όπως κι' ο Ρήγας, μερικά πράγματα, που έμετε δέν μπορούμε να τα πάρουμε τούς μετρητοίς και να στηρίξουμε πάνω τους συμπεράσματα τόσο για τόν κίνημα όσο και για τόν χαρακτήρισμό τών προσώπων. Πως ο Κορωνιός ήταν τόν δεξι χέρι του Ρήγα φαίνεται καθαρά από πολλές μεριές. Ήταν ο πιο ώριμος σε ηλικία, σε μάθηση, σε κύρος, σε θέση, σε ικανότητα απ' τούς γνωστούς συνεργάτες του Ρήγα. Τότε, οι γαλλικές ιδέες είχαν τραβήξει πολλούς έμπόρους και διανοούμενους. Μόλις πάτησαν οι Γάλλοι στα Έφτάνησα ο Κορωνιός παίρνει απ' την πρεσβεία την προκήρυξη προς τούς Έφτανησιώτες τού στρατηγού Γκεντίλη και τη στέρνει στο Ρήγα. Πραμθεύεται και μεταφράζει τόν Γαλ-

λικό πολίτευμα του 1793, που τού ζήτησε ο Ρήγας για να πάρει στοιχεία να γράψει τόν δικό του. Ο Ρήγας έγραψε από μέρος όλων τών Γραικών ένα γράμμα προς τόν Γάλλο πρόξενο της Τεργέστης, όπου παρακαλούσε τόν Ναπολέοντα να στείλει βοήθεια για τόν ξεσκαλωμό της πατρίδας. Αυτό τόν γράμμα τόν έδωσε στην πρεσβεία ο Κορωνιός και, νομίζω, πως απ' αυτόν είναι υποκινημένο. Στην κατάθεσή του ο Ρήγας λέει πως ο Κορωνιός άρνήθηκε να τόν επιδώσει, παρ' όλη την έπιμονή του Ρήγα, αυτό όμως τόν λέει για ν' άλαφρώσει τη θέση, τόσο τη δική του, όσο και τού συναγωνιστή του. Σαν πρώτο κι' άνώτατο στέλεχος της Έταιρίας ο Κορωνιός είχε όπωσδήποτε πρωτοβουλία στις ένεργειες και στις ιδέες του, γι' αυτό δέν είναι άπίθανο, βλέποντας τις φιλικές σχέσεις της Γαλλίας με την Τουρκία, να έκρινε άσκοπη μια τέτοια ένεργεια.

Σύντομη ή κατάθεση του Κορωνιού στην άνακριση δείχνει όλο τόν μεγαλειό της ψυχής του σαν ιδεολόγο και άληθινο πνευματικό άνθρωπο. Άδίσταχτα όμολογεί την πίστη του και τις ιδέες του. Σ' ένα σημείο, λέει, με τί τρόπο άνακοίνωσε τόν θούριο του Ρήγα σε κύκλο Έλλήνων πατριωτών στη λέσχη της Τεργέστης. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν κι' ο μοιραίος έμπορικός συνέταιρός του Δημήτρης ο Οϊκονόμου. Σ' όλους άρεσε, λέει, τόν τραγούδι κι' όλους τούς συγκίνησε. Μόνο ο Οικονόμου, ο δειλός και συμφεροντολόγος μικροαστός, έμεινε άδιάφορος στην έθνική εκείνη μυσταγωγία. Σε λίγο βρήκε την εόκαιρία να τόν καρφώσει με την προδοσία του πιασάπια — από φόβο, από ζήλια για τη θέση και τις ύψηλες σχέσεις τού συντρόφου στην Τεργέστη, από συμφέρο ίσως για να τον διώξει και να κάνει δική του την έπιχειρήση, από προσωπικό μίσος — ποιος ξέρει. Ο Κορωνιός, ύστερ' από εξάμηνη ταλαιπωρία στις φυλακές και σ' άνακριτήρια, παραδόθηκε μαζί με τόν Ρήγα και τούς άλλους έξη συντρόφους του, τόν άνθος της νιότης και τού επαναστατικού πατριωτισμού, στους Τούρκους, και θανατώθηκε.

Πλησιάζοντας, μέσ' απ' την όμίχλη της ιστορίας που τόν τυλίγει, τη φυσιογνωμία του Κορωνιού βλέπουμε ένα πνευματικό άνθρωπο με δημιουργικές φιλοδοξίες και με άνώτερα ιδανικά, συνεπαρμένο, όπως κι' ο Ρήγας, απ' τούς ύψηλους δραματισμούς μιας λυτέρης έναγεννημένης πολιτικά και πνευματικά πατρίδας μέσα στα πλαίσια της παμβαλκανικής δημοκρατικής ένότητας. Ένας τέτοιος άνθρωπος πρέπει να πάρει τη θέση τού άναγεννητή μέσα στην ιστορία μας, να γίνει γνωστός και στη γραμματολογία μας, στο πλάι του Ρήγα, στο επίπεδο του Ρήγα, γιατί άχώριστα παρουσιάστηκαν στον έθνευεργτικό ρόλο τους και μαζί τόνε βγάλανε πέρα.